

AKTUALNO

Vladni poklon fašistični ideologiji

Garda, venec in revizija zgodovine

Polaganje državnega venca v imenu predsednika vlade na spominsko obeležje slovenskim domobrancem na ljubljanskih Žalah ob dnevu spomina na mrtve in uporaba Slovenske vojske za to sta močno razburila slovensko javnost. Večina je prst uprla v gardno enoto Slovenske vojske. Pojasnila služb za odnose z javnostmi so vsebovala suhoparna pojasnila o vsebini sklepa. Takšen je bil tudi bolj ali manj pričakovani odgovor urada predsednika republike in vrhovnega poveljnika Slovenske vojske **Boruta Pahorja**, ki je med drugim zapisal: »Garda Slovenske vojske je položila venec na zahtevo kabineta predsednika vlade v skladu s protokolarnimi pravili. Predsednik republike nima vpliva na to odločitev.«

Med prvimi se je z javnim pismom predsedniku republike oglašil poslanec državnega zbora **mag. Marko Koprivc** in predsednika vprašal, ali je proti fašizmu vredno povzdigniti glas, ter pri tem poudaril, da poveljevanje fašizma in nacizma ne spada v 21. stoletje in

ne spada v svobodno in demokratično Slovenijo! »Kot predsednik Republike Slovenije bi se morali vidnemu norčevanju najvišjih predstavnikov vlade, celo njene predsednika, iz ljudi, življenja katerih so trajno zaznamovana s tragičnimi posledicami fašizma in nacizma, jasno in odločno upreti. Pa vse kaže, da boste spet tiho, kot ste bili in ostajate (pre)mnogokrat tiho v času sedanje oblasti, ko je ta rušila in še danes ruši temelje ustavnosti in demokratičnosti v naši državi. Ne samo to, sedanja vlada je – s poveljevanjem idej, ki so blizu fašistične ali nacistične ideologije ali izhajajo iz nje, ter z nedavno povedno gesto predsednika vlade, ko leži venec z njegovim imenom pred domobranskim spomenikom – Slovenijo tudi uradno »poklonila« fašistični ideologiji, kar je milo rečeno alarmantno, škandalozno in vredno najmanj vaše obsodbe, če, kot velikokrat sami pravite, zoper takšna nedopustna ravnanja nimate pristojnosti odločneje ukrepati,« je zapisal Koprivc. Predsednika je pozval, da

se opredeli: »Prišel je čas, da državljanke in državljane Slovenije zaščitite pred nevarnostjo fašizacije, pred čermi totalitarizma, ki so Sloveniji v zadnjem letu in pol zadale skorajda usodne rane. Od vas tako pričakujem, da obsodite provokacijo predsednika Vlade RS; da se kot vrhovni poveljnik oboroženih sil opredelite do zapisa predsednika vlade, da so domobranci pripadniki »Slovenske narodne vojske«. In predvsem da pojasnite vladnim predstavnikom, zakaj se vsako leto ob 1. novembru poklonimo tudi padlim partizankam in partizanom. To dolgujete vsem padlim, vsem, ki so dali življenje za svobodno državo Slovenijo. Če ne premorete poguma, da se ob tej priložnosti odzovete, potem si vi te države ne zaslužite in vaše ime ni vredno funkcije, ki jo opravljate.«

V pismih bralcev se je oglašil tudi upokojeni **generalmajor Ladislav Lipič**. Analiziral je, kako je urejeno vrhovno poveljevanje obrambnim silam Republike Slove-

NADALJEVANJE NA STRANI 2

DOGODKI

Nova pridobitev Vojaškega muzeja v mariborski Kadetnici

Maister v uniformi slovenskega generala

Brigadir in načelnik Vojaškega muzeja Slovenske vojske v Mariboru **Ernest Anželj** je sporočil, da jim je po nekoliko daljšem birokratskem postopku uspelo odkupiti sliko **Jožeta Krambergerja**, na katerih sta realistično upodobljena general Rudolf Maister Vojanov, osvoboditelj Maribora in slovenske Štajerske leta 1918, in eden od junakov boja za našo severno mejo, nadporočnik Franjo Malgaj.

V vojaškem muzeju zdaj končno le imajo sliko Rudolfa Maistra v uniformi slovenskega generala. Do zdaj je bil namreč general žal prevečkrat upodobljen v uniformi avstro-ogrške vojske in vojske prve jugoslovanske države – Kraljevine SHS, poznejše Kraljevine Jugoslavije. Brigadir Ernest Anželj se je za pomoč pri odkupu slik zahvalil upokojenemu brigadirju Janezu J. Švajncerju in povedal, da so fotografijo originalne Krambergerjeve slike Rudolfa Maistra že predali Zvezi društev generala Maistra

Maister v uniformi slovenskega generala na sliki Jožeta Krambergerja (arhiv VM SV)

Slovenije. Ta jo je javno izobesila na častnem mestu v svojih prostorih. V uniformi slovenskega nadporočnika je naslikan tudi Franjo Malgaj, slovenski častnik, pesnik in eden junakov bojev za severno

Nadporočnik Franjo Malgaj, zvesti Maistrov oficir in veliki borec za narodno osvoboditev Koroške

slovensko mejo, ki se je še posebno odlikoval v bojih za Koroško. Tam je 6. maja 1919 v Tolstem Vrhu tudi padel.

Dr. Marjan Toš

TEMA MESECA

Zlo v človeku

Dr. Boris Vezjak,
filozof in publicist

Vsak november je v svojih nežnih barvah jeseni in padajočega listja čas spomina na mrtve. Že nekaj časa pa naše prijetne spomine s svojim gnevom skalijo tisti, ki jim nič ni sveto. Predsednik vlade Janez Janša je letos naročil polaganje venca k spomeniku padlim domobrancem na Žalah. Seveda je to storil, da bi cinično zanimal spomin na padle partizane, kar je ne samo ideološko in politično zavržna gesta, ampak tudi človeško prezirljiva.

Letos so na junijski proslavi dneva državnosti na zahtevo vlade umanjali partizanski praporščaki. Lagali so nam, da zaradi ukrepov v boju proti virusu. Podobno manipulacijo smo dva meseca pred tem videli ob distanciranju od državne proslave ob dnevu upora proti okupatorju, kar je vlada izpeljala pred spomenikom trem tigrovcem na Mali gori pri Ribnici. Prav zato moramo vse poskuse prikrajanja zgodovine in zaničevanja razumeti malo širše. Praznik upora proti okupatorju je Janša pred leti označil za lažno fabrikacijo in celo zapisal, da bi namesto OF morali uporabljati izraz FO – kar lahko pomeni le »fuck off«. Česar si takšna žaljiva in nesramna politika

Česar si takšna žaljiva in nesramna politika želi, je dejansko tudi želja po prilaščanju spomina in razčlovečenju ljudi.

želi, je dejansko tudi želja po prilaščanju spomina in razčlovečenju ljudi. Kajti nič ne pomaga prikrajanje zgodovine, če si nismo pokorili ljudi in tistih, ki še pomnijo. Nevarni so, ker poznajo resnico.

Ko je pred dobrim mesecem umrl dr. Ljubo Bavcon, so se takoj ob smrti orkestrirano spravili nanj, da ga še pred pogrebom onečastijo. Opogumljeni tudi od oblasti niso pokazali niti kančka pietete, zmogli so le mastno pljuvanje sko-

zi laži. Kar jim je moteče, znajo lastniki golid gnojnice s samokolnic enako stresti na žive in mrtve. Sovražni govor ni naključen sopotnik ponarejevalcev, kajti marsičesa ni mogoče odstraniti drugače kakor s silo. Kar ne gre s fizično eliminacijo, se poskuša z verbalno. In tako kot za njih obstajajo »naši« in »nenaši« med živimi, jih preštevajo tudi med mrtvimi. Zato tudi razprava o smrti v njih prebudi najnižje in najbolj krvoločne strasti. Nekdanji direktor Radia Slovenija Vinko Vasle, zvest svojemu gospodarju, je ob letošnjih vseh svetih vzdrhtel ob misli, da se bo lahko udeležil pogreba Milana Kučana. Zapisal je: »Na Kučanov pogreb pa bom šel. Hočem se prepričati.«

Nekdanji župan Tržiča Pavel Rupar in tudi poslanec SDS svojega ideološkega zaveznika med novinarji najbrž zelo razume, kajti sam goji podobna pričakovanja do Svetlane Makarovič; zmogel je celo zahvalo Očetu in Sinu in Svetemu duhu, ker se »izteka umazano, pokvarjeno in komunistično življenje te ženske«, »pritepenke iz tujih krajev«, ki je onečedila našo Domovino in kjer zdaj menda seje

Zlo v ljudeh je v osnovi uperjeno proti človeku, ne samo proti zgodovini, proti dostojanstvu posameznika, ne samo proti dejstvom.

sovrastvo s podporo lenuhov in pijavk po svojem zgledu. Vzemimo še en primer, kako jim nič ni sveto: ob smrti mame političarke Tanje Fajon je predsednik vlade letos nekaj tvtinil o »kul pogrebu«.

Ne gre torej zgolj za prisvajanje zgodovine, za njeno politično zlorabo, ker to res ni dovolj. Kajti ob njej vzporedno teče zloraba spomina na ljudi, grobo in pritlehno norčevanje in jemanje njihovega dostojanstva. Za takšno vladajočo mentaliteto trupla »sovrastnikov« preprosto lepo dišijo. Ko se oziramo proti manipulantom in se čudimo njihovim lažem, kolaboraciji in neskončni želji po potvarjanju, se premalo zavedamo, da njihovo psihologijo poganjajo tudi neskončni antihumanizem, cinizem do ljudi, blatenje mrtvih, bolnih in ostarelih, nepietetnost in prezir.

Zlo v ljudeh je v osnovi uperjeno proti človeku, ne samo proti zgodovini, proti dostojanstvu posameznika, ne samo proti dejstvom. Kar nas mora narediti za močne, je, da resnico in pravico sicer lahko skušajo zamegliti, lahko ju celo zaničkajo zelo dolgo časa, toda nikoli ne bosta mogli biti poraženi.

NADALJEVANJE S STRANI 1

Garda, venec in revizija zgodovine

nije, ter spregovoril o vlogi predsednika države in določilih, ki urejajo pristojnosti poveljevanja Slovenski vojski. Lipič meni, da omenjena poteza vlade na znani način odvrta pozornost od zastrašujočega širjenja koronavirusa in števila mrtvih zaradi tega ter nadaljuje provokacije in vztrajno revidira zgodovinska dejstva. »Kdo v Evropi si še upa

trditi, da so nacistične in fašistične vojske bile prava nacionalna vojska? Tega ne upajo narediti niti v Ukrajini, kjer so zloglasno SS-divizijo Galicija takratne oblasti marca 1945, v času, ko je skupaj z Rösenerjevimi policijskimi polki še preganjala partizansko vojsko na Menini planini ter v Tuhinjski in Zadrebki dolini, razglasiti za ukra-

Protest ZZB NOB Slovenije

»V ZZB NOB Slovenije ostro protestiramo ob zlorabi garde Slovenske vojske pri polaganju venca k spominskemu obeležju pripadnikom Slovenskega domobranstva – Slovenische Landeswehr. Pripadniki Slovenskega domobranstva so bili med letoma 1943 in 1945 pod neposrednim poveljstvom vojnega zločinca, generala SS Erwina Rösenerja, in del zloglasne nacistične organizacije SS, ki je bila na mednarodnemu vojaškemu sodišču v Nürnbergu razglašena za zločinsko organizacijo, odgovorno za holokavst in najgrozovitejše zločine v zgodovini človeštva.

Pripadniki Slovenskega domobranstva so celo dvakrat prisegli Adolfu Hitlerju, največjemu zločincu v zgodovini človeštva, ki je na smrt obsodil tudi ves slovenski narod. Med drugo svetovno vojno so se bojevali v imenu nacizma, ki drugim ljudem ni priznaval niti pravice do življenja, kaj šele do groba. Slovensko domobranstvo je sprejelo orožje in plačilo od smrtnega sovražnika za boj proti lastnemu narodu, zato ne more biti del slovenske državotvorne zgodovine.

Slovensko domobranstvo ni prispevalo k boju za svobodo in preživetju naroda med drugo svetovno vojno in tudi ni

prispevalo k nastanku slovenske države in naroda! K slovenski zgodovini ni dal niti enega samega svetlega prispevka in je najtemnejši in najbridkejši izdajalski madež v slovenski zgodovini.

Celotna sodobna Evropa pa tudi Republika Slovenija sta utemeljeni na vrednotah boja proti nacizmu, katerega sestavni del je bilo tudi Slovensko domobranstvo. Noben uradni predstavnik Republike Slovenije zato ne bi smel izkazovati kakršne koli časti Slovenskemu domobranstvu, še najmanj pa pripadniki Slovenske vojske. Zavedamo se, da gre pri polaganju venca trenutne vlade Slovenskemu domobranstvu za namerno spreobračanje zgodovine in ustvarjanje delitev med ljudmi, ker to potrebuje trenutna oblast, ki se ohranja le še s sejanjem sovraštva med ljudi. Vrhovnega poveljnika Slovenske vojske in najvišjega predstavnika ljudstva, predsednika Republike Slovenije, pa ob tem sprašujemo, ali je Slovenija tudi uradno prestopila iz zavezništva Združenih narodov na stran nacističnih in fašističnih poražencev druge svetovne vojne,« je v izjavi za javnost 3. novembra 2021 zapisal **Marijan Križman**, predsednik ZZB NOB Slovenije.

jinsko nacionalno armado,« se je vprašal Lipič in dodal: »Izmišljotine o slovenski narodni vojski seveda boljše enako kakor zanikanje tega, da je edina mednarodno priznana slovenska vojaška struktura med drugo svetovno vojno bila slovenska partizanska vojska. Žal je ta po koncu vojaških spopadov (1945) tako kot pred njo Maistrova vojska (1918) poniknila, kar zanikovalcem zgodovine pride še kako prav.«

Svoje zanimivo razmišljanje je končal z ugotovitvijo: »Ob opisani zlorabi Slovenske vojske bi predsednik in vrhovni poveljnik naših obrambnih sil moral dvigniti svoj glas in takšno dejanje obsoditi ne glede na to, da na samo dejanje nima neposrednega vpliva.«

J. A.

Marijan Križman, predsednik ZZB NOB Slovenije

AVNOJ

Jugoslovanska in slovenska država

Dr. Zdenko Čepič

Bili so časi, ko smo v jugoslovanski državi, katere del je bila tudi Slovenija, 29. novembra slavili dan republike. Ta dogodek je dokončno vzpostavil drugo jugoslovansko državo, ko je ustavodajna skupščina Demokratske federativne Jugoslavije, izvoljena na volitvah v začetku novembra leta 1945, sprejela sklep o ukinitvi monarhistične ureditve jugoslovanske države in jo oblikovala kot Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo. Nadaljevalo se je z oblikovanjem nove Jugoslavije, začeto dve leti pred tem, ko so vprašanje monarhije ali republika prepustili odločanju po vojni. Nastala je nova jugoslovanska država, ki se je v vsem razen glede ozemlja (meje so se spremenile šele z mirovno pogodbo z Italijo leta 1947 in Londonskim memorandumom leta 1954) razlikovala od svoje predhodnice, prve jugoslovanske države, Kraljevine SHS/Jugoslavije.

Značilnosti nove države sta bili federativnost, zgrajena na državnosti narodov, ki so jo tvorili, za kar je bila osnova pravica do samoodločbe naroda (ta vključuje pravico do odcepitve!), in republikanski način vladavine. Poudarek je bil na njeni organizacijski obliki, na federativnosti, ki je bila izraz enakopravnosti in suverenosti narodov ter njihovih držav, ki so se združili v jugoslovansko državo. To je bila država, v kateri smo nato živeli do njenega žalostnega konca v začetku devetdesetih let 20. stoletja, ko je zaradi notranjih razlogov, zaradi različnega razumevanja načel samoodločbe naroda in želje po hegemonstvu enega od njih nad drugimi razpadla.

Za federativnost, ki naj bi temeljila na bratstvu in enotnosti, s katerima se je postavljala druga Jugoslavija, je bila potrebna državnost narodov, ki so se združili v jugoslovansko državo. Nastala pa je lahko le na osnovi

odločitve vsakega naroda posebej, da se združi z drugimi v skupni državi. Šlo je za načelo upoštevanja samoodločbe naroda, kar je bil osrednji pogoj za nastanek jugoslovanske države. Ko pa se je postavljalo vprašanje trajnosti tega načela, ali ima le enkratno uporabnost ali je to stalno prisotno načelo, ki ga je treba upoštevati, je bila druga jugoslovanska država postavljena pred preizkušnjo, ki je ni prestala, in je razpadla na države, ki so jo tvorile.

Uradni začetek druge jugoslovanske države je bil sicer storjen že dve leti pred sklepom ustavodajne skupščine, 29. novembra 1943, ko se je v bosanskem mestu Jajce sešel takrat vsejugoslovanski politični organ, ki ga je leto dni pred tem v Bihacu oblikovalo jugoslovansko narodnoosvobodilno gibanje. Na svojem drugem zasedanju je AVNOJ, kakor se je ta skupni politični organ imenoval – v slovenščini Protifašistični svet ljudske osvoboditve Jugoslavije – prevzel vlogo državnega, oblastnega organa. S tem je bila na pravnem in političnem področju izvedena zamenjava oblasti v jugoslovanski državi. AVNOJ je postal zakonodajni organ jugoslovanske države, imenoval pa je tudi svojo vladno, Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije. V to državo se je po lastni volji kot suveren narod in suveren na svojem nacionalnem ozemlju vključil tudi slovenski narod s svojo državo, ki je nastala v času druge svetovne vojne v okviru narodne revolucije ali osvobodilnega boja proti okupatorju.

Slovenska država je nastala v času druge svetovne vojne, sta pa bili že pred tem izraženi želja in namera po slovenski državnosti in njeni povezavi z drugimi južnoslovanskimi narodi v skupno, jugoslovansko državo. Slovenska država je v »kratkem« 20. stoletju nastala trikrat. Do države, ki jo imamo zdaj, smo Slovenci prišli postopoma. Po prvi svetovni vojni, konec oktobra leta 1918, v času dru-

Kraj drugega zasedanja AVNOJ-a

ge svetovne vojne in nazadnje z osamosvojitvijo oziroma razdružitvijo od jugoslovanske države v letih 1990 in 1991. Vsak od teh treh korakov nastajanja slovenske državnosti je izhajal iz predhodnega, ki je omogočil uspešnost naslednjega. Brez dosežene prve slovenske državnosti ne bi bilo druge, zlasti pa brez druge ne bi bilo tretje. Vsak korak v oblikovanju državnosti je bil v svojem obdobju, v različnih razmerah, ki so vplivale na potek nastajanja države in na stopnjo njene samostojnosti. Dvakrat v okviru jugoslovanske države, ta je imela različna imena, tretjič pa kot neodvisna država Republika Slovenija, katere tridesetletnico zaznamujemo letos. Vsem trem korakom je bil skupen namen doseči državnost ali vsaj kakšno izraznost le-te, medtem ko je bil način poti do te državnosti različen. Bil je odvisen od razmer, pa tudi razmerij med dejavniki oziroma ustvarjalci državnosti in od političnega ali družbenega nosilca.

Slovenska državnost je nastala med drugo svetovno vojno kot bistven izraz narodne revolucije, ki jo je izvedlo narodnoosvobodilno gibanje. Njene posamezne prvine so se razvijale postopoma, vse od začetka upora proti okupatorju oziroma narodnoosvobodilnega boja. Že zgodaj jeseni 1941 se je politični organ slovenske organizacije odpora, Vrhovni plenum Osvobodilne fronte, oklical za oblastni organ, Slovenski narodnoosvobodilni odbor. Slovenska državnost, ki jo je oblikovalo slovensko narodnoosvobodilno gibanje, je dobila svoj izraz jeseni 1943 na zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, nato pa ne prvem zasedanju zakonodajnega organa, ki ga je ta izvolil sredi februarja 1944 v Črnomlju. Tam je bil sprejet sklep o združitvi slovenske države, ki jo je oblikovalo slovensko narodnoosvobodilno gibanje, z državami drugih jugoslovanskih narodov v skupno državo na federativni osnovi, torej na osnovi

pravice do samoodločbe naroda, ki vsebuje tudi možnost odcepitve od države, če ta ne zagotavlja več varnosti in možnosti skupnega življenja in napredka.

Za nastanek slovenske državnosti, kakršna je nastala med drugo svetovno vojno, in tudi za nastanek druge jugoslovanske države je bil tako pogoj samoodločba naroda. Ta je bila sredstvo za to, da smo Slovenci do države sploh prišli, in osnova, na kateri je bila državnost zgrajena. To velja tudi za sedanjo slovensko državo, za Republiko Slovenijo, ki temelji na samoodločbi naroda, kot so jo v narodnoosvobodilnem gibanju razumeli že med drugo svetovno vojno. Republika Slovenija, samostojna in neodvisna država, kot je bila označena ob svojem nastanku 25. junija 1991, temelji na doseženi državnosti, oblikovani med drugo svetovno vojno s slovenskim osvobodilnim gibanjem in na samoodločbi, kot jo je to uporabilo.

DOGODKI – Pirniče pri Medvodah

Verjeli so mu

V času, ko se kar vrstijo besedni boji o pomenu in dogodkih med drugo svetovno vojno in po njej, je medvoška zveza borcev pripravila več komemoracij za padlimi in umrlimi. S posebno slovesnostjo so se pred njegovo rojstno hišo v spodnjih Pirničah spomnili komandanta Staneta, narodnega heroja Franca Rozmana, ki je tragično umrl leta 1944 in takoj postal legendarna osebnost druge svetovne vojne. Kot je bilo povedano, je za nastanek mita treba upoštevati tudi medvojni čas njegove smrti. Že s tem je postal legenda, umrl pa je tudi v pravem času, da je mit lahko nas-

tal, torej v času vpenjanja slovenske partizanske vojske v enotno jugoslovansko vojsko. Tokratno spominsko slovesnost so počastili tudi pripadniki 132. gorskega polka Slovenske vojske iz Bohinjske Bele, za odličnega kulturni del pa sta poskrbela Anica in Jure Horvat z Odra treh herojev Pirniče. Na tej slovesnosti je bila prvič prebrana pesem o Komandantu Stanetu, ki jo je napisal Vinko Möderndorfer:

Heroj Stane

*v španiji so drdrali mitraljezi
parali so se trebuhi in letála so nizko létala
on pa je vijugal med svincem kot med de-
žnimi kapljami
in se naučil kako se je treba umikati in na-
padati
in umikati in napadati in umikati
in zmagati
kasneje mu je vse to prišlo še kako prav
mitraljezi preparani trebuhi in letála ki niz-
ko létajo*

*bil je velik velik tako so pravili
dejstvo pa je da je bil majhen*

*govorili so tudi o blagem značaju
ki se je znal odločati in odločiti
govorili so o skromnosti
o pogledu ki je videl dlje
od sebe
dlje od svojega življenja
zato so mu verjeli
tudi takrat ko so drdrali mitraljezi
ko so se parali trebuhi in so letála nizko
létala
ko se je preparam njegov trebuh
je pomislil na španijo
morda je v mislih tekkel med kapljami dežja
z okusom po svincu
in tudi takrat
ko je vsak rojen iz matere
prestrašen kot otrok pred prepodom
je on ostal heroj*

*ni ga več
zato je danes vse prazno prazno
v odmevu gluho prazno*

*in zdi se
da ni več nobenega smisla*

Svoj del k spomenu na komandanta Staneta so dodali pevci MePZ Zlata jesen Medvode in slavnostni govornik na prireditvi, predsednik medvoške borčevske organizacije Vladimir Bertonec. Ta je v svojem razmišljanju opozoril na spreobračanje in potvarjanje zgodovine ter ustvarjanje lažnih zgodovinskih mitov, s čimer se ukvarja sedanja oblast. V svojem žaljenju ljudi ter blatenju in spreobračanju lastne zgodovine partizanske poveljnike in voditelje nenehoma označuje za »množične morilce« ali pa »komunistične klavce« in podobno, saj na svoji kolaborantski strani ne morejo najti niti ene svetle točke, ki bi jo lahko hvalili, slavili in opevali, tako kakor pesmi opevajo komandanta Staneta.

Iztok Pipan

DOGODKI – Od Prebenega do Doline

Pohod ob spomenikih narodnoosvobodilnemu boju po tržaškem robu

ZB NOB Postojna in ANPI - VZPI občine Dolina v Italiji sta 2. oktobra pripravila 1. mednarodni pohod ob spomenikih narodnoosvobodilnemu boju po tržaškem robu. Okrog 150 pohodnikov je svojo pot začelo v Prebenegu, kraju z nekaj več kot 150 prebivalci, ki je dal 22 partizanov, od katerih jih je šest padlo v bojih, osem vaščanov in vaščank je bilo ustreljenih, nekaj pa jih je umrlo v taboriščih.

Pot so pohodniki nadaljevali do vasi Mačkolje in spominske plošče na srenjski hiši, posvečeni požigu vasi 2. oktobra 1943. Ustavili so se še pri spomeniku, posvečenem 29 padlim in žrtvam narodnoosvobodilnega boja. Na dolinskem pokopališču so se poklonili petim padlim mladim kurirkam iz Prebenega in padlim borcem. Nadaljnja pot jih je vodila do spomenika NOB na Tabru in bližnje spominske plošče, posvečene Ivanu Sancinu - Jovu, padlemu v nanoški bitki leta 1942.

Naslednja postaja pohodnikov je bil spomenik NOB v Boljuncu.

Ob vsakem spomeniku so člani ANPI pohodnikom predstavili zgodovinski dogodek, povezan z njim, taborniki Modrega vala Gorica-Trst pa so ob spomenikih držali častno stražo. Pohod se je s krajšo slovesnostjo končal pri osrednjem ob-

Pohod je potekal ob spomenikih narodnoosvobodilnemu boju po tržaškem robu.

činskem spomeniku v Dolini, kjer je pohodnike pozdravil župan občine Dolina Sandy Klun. Zbranim sta o spomenu, zgodovinski resnici in vrednotah narodnoosvobodilnega boja spregovorila predsednika ANPI - VZPI Trst **Fabio Vallon** in ZB NOB Slovenije **Marijan Križman**. V nagovoru je predsednik Vallon ocenil, da je tak dogodek pomembna pobuda, ki obuja kolektivni spomin in teži k pravičnosti. Dejal je še, da sta izraza spomin in pravičnost tesno povezana, saj se je treba spomniti, da so se nekateri borili na pravi, drugi pa na napačni strani. Predsednik Križman je spregovoril o slovenski politiki in njeni ideologiji, ki želi zbrisati vse, kar je povezano z rdečo zvezdo in narodnoosvobodilnim bojem, hkrati pa povečuje fašizem, nacizem in domobranstvo. Slavnostni govor-

nik, **dr. Borut Klabjan** (na sliki), je v svojem govoru dejal, da smo po drugi svetovni vojni ob osredotočanju na mit partizanstva in vlaganju v manifestacije in ritual zanemarili raziskovanje in dejavno širjenje resnice. Na dolinskem spomeniku, na katerem so vklesana številna imena pogumnih borcev, bi morali po nekaterih raziskavah dodati nanj vsaj še sto imen. Vprašal se je: »Kdo so bili ti fantje, ki so se borili za svobodo? Kakšne so bile njihove osebne zgodbe?«

Vsi govorniki so pozdravili pobudo o pohodu, ki naj bi postal tradicionalen. V kulturnem programu so nastopili vokalna skupina Brkinci iz Postojne, recitatorka Olga Lupinc in vokalna skupina z Martino Feri, Samom Ferlugo in Ivom Tulom.

Katja Vuga

KOLUMNA

Dr. Martin Premk

Veš, poet, svoj dolg?

Na dan »vseh svetih« je trenutna oblast predvidljivo spet izzivala s polaganjem venca na spominsko obeležje domobrancem in prezidrom do partizanskih žrtev. Spreobračanje zgodovine se je takoj nato nadaljevalo z izdajo znamke s podobo pesnika Franceta Balantiča. Z nizkotno zlorabo čustev se je ob predstavitvi znamke ljudem razlagalo, da je bil pač to »pesnik« oziroma »umetnik«, zato njegovo domobrantsko delovanje v okviru zločinske nacistične organizacije SS ni pomembno. Ker očitno oblasti v Kamniku slabo poznajo zgodovino, naj jih spomnimo, da je bil »slikar« in »umetnik« tudi

sam Adolf Hitler, in predlagamo, da se v Kamniku odpre galerija Adolfa Hitlerja ter da izdajo znamko še z njegovo podobo. Ne nazadnje tako kot Balantič je tudi Hitler »tragično« končal »v ognju groze«, obkoljen od »komunistov«. Toda znamka in še pred tem knjižnica z Balantiče-

vim imenom sta samo del že več kot trideset let trajajočih prizadevanj za spreobračanje zgodovine in opravičevanje izdajstva, ki jim bo nekoč treba narediti konec. Kajti resnica je samo ena: samo partizani so se borili za svojo domovino in svoj narod proti okupatorju, ki je nas je hotel uničiti in vzeti našo zemljo. Samo po zaslugi partizanske vojske in Osvobodilne fronte so Slovenci konec druge svetovne vojne dočakali na zmagoviti strani, v svoji republiki na osvobojenem in združenem slovenskem ozemlju, z osvoboditve zavezniške koalicije Združenih narodov. Uboaga je država in uboga je tista politika, ki tega noče priznati ter tega jasno in glasno povedati ljudem. Vsak, ki to zanika in slavi izdajalce in hlapce, dela hudo dolgoročno škodo svojemu narodu, ker mu briše njegove korenine in s tem samoza-vest. Seveda so nekaj takega med drugo svetovno vojno počeli tudi predvojni »meščanski« (beri klekroburžujski) politiki, ki so se bili pripravljene podrediti tujcem za lastne koristi in celo postati izdajalci ter začeti bratomorno vojno. Nekaj takega dela tudi večina današnje politike s popuščanjem la-

žem in spreobračanju zgodovine. To so naredile oblasti v Kamniku že s poimenovanjem knjižnice po Balantiču, samo da si omogočijo kratkotrajne in plehke koristi, predvsem materialne. A povzročile so dolgoročno škodo, ki jo bo težko, vendar treba popraviti. Izdajalstvo ne more biti in nikdar v zgodovini ni bilo človeštva vrednota, ki bi bila del narodne zavisti. Naj tiste, ki so se med drugo svetovno vojno postavili na stran smrtnega sovražnika, sramota, bolečina in neznosnost izdajstva še tako žgejo, jih z lažmi in sovraštvom ne bodo mogli oprati. S sovraštvom in lažmi se ne da graditi, ker laži postanejo del tvoje prihodnosti. In izdajalci so na lažeh gradili že med drugo

svetovno vojno, zato morajo lagati tudi danes, pri tem pa jim je vseeno, koliko sovraštva in razdvajanja povzročajo. Resnica o drugi svetovni vojni in narodnoosvobodilnem boju pa je samo ena in ta bo za vedno ostala del naše preteklosti. Žal

se je tako, kot se je bilo nekoč treba boriti za svobodo, danes treba boriti za resnico, kajti več kot očitno je, da iz nas spet hočejo narediti hlapce. A kot je že pred drugo svetovno vojno dejal Srečko Kosovel: Slovenci niso hlapci zato, ker hlapčujejo, ampak ker se ne zavedajo svojih lastnih moči. Narod postane narod šele tedaj, ko se zave svoje moči in jo uresniči. Našo moč do resnice je treba uresničiti in povedati resnico o drugi svetovni vojni, tudi to, da smo imeli poleg izdajalskega Balantiča še veliko boljše partizanske pesnike, ki jih danes zamolčujejo in ponižujejo, kot so Kajuh, Bor in drugi. Ker smo se med drugo svetovno vojno napadalcem uprli tako s knjigo kakor s puško, se je prva uporniška pesem končala:

Še bo kdaj pomlad,

še bo napočil zor;

tákrat volčji zbor

pojde lovce klat:

plani čez Savo, plavaj čez Dravo,

zob za zob in glavo za glavo!

To so naredile oblasti v Kamniku že s poimenovanjem knjižnice po Balantiču, samo da si omogočijo kratkotrajne in plehke koristi, predvsem materialne.

ZLOČINI DOMAČIH IZDAJALCEV – 24. oktobra 1943

Rupnikovi vojaki morili v vaseh Laze, Hreljin in Dol

Jože Kobe

Viljem Kobe

Pavel Kraškovič

Emil Kobe

Jurij Prebilič

24. oktobra je minilo 78 let od nedelje, 24. oktobra 1943, po kapitulaciji Italije, ko je v času širše nemške ofenzive enote 14. SS-policijskega polka, katere cilj je bil obkrožitev Kočevskega roga, skupina Rupnikovih »vojakov« – domačinov belogardistov – storila hud vojni zločin nad devetimi vaščani iz vasi Laze, Hreljin in Dol ob Kolpi. Te so pred tem italijanski okupatorji in belogardisti zaprli v Kočevju.

Tri brate Kobe so ubili v vasi. Jožeta so mučili, z bajonetom so mu na klobuku na glavi vrezovali zvezdo. Petra Kapša, Jožeta Rauha in Mirka Gorjupa so odpeljali v vas Hreljin, kjer so Petra Kapša prav tako mučili tudi z bajonetom, in vse tri ubili.

Dr. Peter Kapš, sin ubitega Petra Kapša, danes takole obuja spomine: »Lepe sončne nedelje 24. oktobra 1943 so se v Lazah (pri cerkvi sv. Vida) zbrali fantje in moške in se pogovarjali o vsakdanjih kmečkih opravilih in tudi o vojni, ki je v polnem zagonu vihrala povsod naokoli. Kar na lepem

Mirko Gorjup

so jih obkolili domobranci in okupatorji. Tudi nekaj domačih ovaduhov je bilo zraven. Neoborožene so zvezali. Očeta in še dva fanta, Gorjupovega Mirka in Mihelčevega (Rauch) Jožka iz Laz, so pripeljali na Hreljin, kjer so jih dolgo mučili in zahtevali, naj jim povedo, kje so partizani in kje imajo skrito orožje. Ves čas so moji mami in ujetnikom grozili, da bodo vse pobili, tudi otroke (pet- in dveletni ter devetmesečni otrok, op. B. A. W.). Neki vojak (domobranec) je prijel mamo in ji iz naročja iztrgal devetmesečnega otroka ter ga vrigel proti grmu. Na srečo ga je prestrašena mati še v zraku

ujela. Tisto nedeljo sem gledal grozote, kako so pretepali mojega očeta in še dva fanta iz Laz. Vse se je dogajalo v kleti. Vojaki so pili vino, veliko so ga zlivali kar po tleh. Nekako sem se pretihotapil do očeta, ki je bil ves sključen in zamišljen in po glavi krvav, ter ga vprašal: »Tata, zakaj pa vas tepejo, kaj ste jim pa naredili?« Oče, ki je imel polna usta krvi in vmes izbite zobe, me je pogledal in rekel: »Hitro pojdi k mami in se čuvajte, da še njej, tebi ali tvojima bratcema ne bodo česa hudega storili!«

Jože Rauh

Na pokopališču pri farni cerkvi v Starem trgu ob Kolpi so na zahtevo takratnega župnika vseh šest pokopali v en grob na zaraščenem robu pokopališča. Župnik je namreč trdil, da »mora skrbeti za prostor na pokopališču«, kajti »še bodo padale glave«. Po spominu Vladimirja Prebiliča, sina Jurija Prebiliča, so Nemci proti večeru 23. oktobra odšli iz Dola v Predgrad, kjer je bila tedaj (do kapitulacije Italije, op. B. A. W.) postojanka belogardistov. Ti so se takoj predali Nemcem. Drugi dan, 24. oktobra 1943, so se Nemci z belogardisti vred vrnili v Dol. Tisti dan so očeta zastražili. Skupina Nemcev je preiskala hišo Pavla Kraškoviča in ga prijela. Oba so potem pod stražo odpeljali čez Kolpo na

Peter Krapš

pali v en grob na zaraščenem robu pokopališča. Župnik je namreč trdil, da »mora skrbeti za prostor na pokopališču«, kajti »še bodo padale glave«. Po spominu Vladimirja Prebiliča, sina Jurija Prebiliča, so Nemci proti večeru 23. oktobra odšli iz Dola v Predgrad, kjer je bila tedaj (do kapitulacije Italije, op. B. A. W.) postojanka belogardistov. Ti so se takoj predali Nemcem. Drugi dan, 24. oktobra 1943, so se Nemci z belogardisti vred vrnili v Dol. Tisti dan so očeta zastražili. Skupina Nemcev je preiskala hišo Pavla Kraškoviča in ga prijela. Oba so potem pod stražo odpeljali čez Kolpo na

Hrvaško v vas Štefanci, kjer so ju zaslišali in nato odpeljali proti vasi Razdrto, kjer so ju ustrelili. Oče je Nemce pred tem vprašal, kaj bodo storili z njima. Odgovorili so, da ju bodo ustrelili in da naj se za to zahvalita svojim kolegom Slovencem. Oba sta bila pozneje pokopana na pokopališču v Starem trgu v skupni grob, kakor je ponovno zahteval župnik, rekoč: »Na pokopališču bo zmanjkalo prostora, Nemci so še vedno na Brezovici.«

Nemci so takrat prijeli tudi sosedo Viljema Šauerja. Ker zaradi poškodbe ni mogel hoditi, so ga ustrelili blizu vasi. Njegova žena Julka je čuvala njegov klobuk, na katerem je vidna luknja od projektila iz orožja, s katerim je Viljem bil ubit na cesti tik za vasjo. Po izjavi dveh pripadnikov nacističnega 14. SS-policijskega polka naj bi bili oni »samo« prisotni pri poboju.

Anton Boris Weiss

(Fotografije Viljema Šauerja avtor prispevka ni mogel dobiti, zato tudi naše bralce prosimo za pomoč.)

V METEŽU ZGODOVINE – 2. oktober 1942

Najbolj črni dan v zgodovini slovenskega Maribora

V naslovu citirana misel iz govora in njegova vsebina slavnostnega govornika Staneta Kocutarja na spominski slovesnosti ob 79. obletnici najmožičnejšega streljanja v takratni okupacijski enoti Spodnje Štajerske, 2. oktobra 1942 v Mariboru, v celoti opiše takratno dogajanje in smisel žrtvovanja življenja za svobodo. Pove tudi, kje in kdaj so se začeli zgodovinski dogodki slovenskega narodnega osamosvajanja.

Sekcija za ohranjanje spomina na talce pri mariborski borčevski organizaciji že vrsto let organizira 2. oktobra spominsko slovesnost na ta dan zločina, storjenega za zidovi mariborskih zaporov. Leto 1942 je bilo leto najhujšega okupatorjevega nasilja. Nacisti so v 21 morijah ustrelili 866 talcev, 2. oktobra pa samo v enem dnevu 142 ljudi! Hčere in sinovi slovenskega naroda, ki so ljubili svoje starše, žene, otroke, dekleta in so samo hoteli živeti na svojem in za svoje, govoriti slovenski jezik, so bili od vsega tega nasilno odtrgani in jim

je bilo odvzeto življenje. Pri spomeniku talcev v Maribor smo se zbrali svojci ustreljenih talcev, člani Združenja borcev za vrednote NOB in tisti, ki negujemo spomin na te krute dogodke. Na slovesnost so prišli tudi prijatelji iz Kozjega, saj je bilo veliko njihovih svojcev ustreljenih prav v Mariboru. Učence in učenci Osnovne šole Franc Rozman - Stane so nam pod vodstvom učiteljev pripravili glasbeni in deklamacijski kulturni nastop. Stane Kocutar – novinar, zgodovinar, zaslužni Mariborčan in predvsem naš prijatelj – nam je v čutem govoru orisal takratna dogajanja in zgodovinsko pomembnost osebnih odločitev posameznikov, da branijo okupirano domovino. Praporščaki so se poklonili spomenu na ustreljene talce, podžupanja mestne občine Maribor Alenka Iskra, predsednik ZB za vrednote NOB Maribor dr. Marjan Žnidarič in gostje iz Kozjega pa so k spomeniku položili vence in cvetje.

Jože Vrhnjak

OBLETNICA – Lopar pri Kopru

Prva slovenska mornariška enota

V Loparju pri Kopru smo počastili 77. obletnico ustanovitve Mornariškega odreda Koper, ki je bila prva slovenska mornariška enota v zgodovini našega naroda. Prireditvi so poseben čar dali domači šolski otroci in gostujoči partizanski mitingaši s Krasa. Udeležilo se jo je ogromno pohodnikov, prišli sta tudi večja skupina ljubiteljev terenskih avtomobilov iz Kopra in okolice ter spominska partizanska četa z Dolenskega.

V imenu slavnostne govornice dr. Nadje Terčon je zaradi odsotnosti njen govor prebrala Vlasta Beltram: »V spomin na prihod prvih mornarjev v Istro praznuje 15. oktobra svoj občinski praznik občina Piran, kjer deluje v okviru Občinskega združenja borcev za vrednote NOB tudi Skupnost partizanskih pomorščakov Slovenije. Tako se vsako leto v Portorožu ob spomeniku padlim pomorščakom in v Loparju pred kulturnim domom skupinsko spominjamo prihoda prvih slovenskih mornarjev na to območje in vedno znova opozarjamo, da je pri osvobajanju severozahodne Istre sodelovala tudi partizanska mornarica. Mornariške enote IX. korpusa lahko upravičeno štejemo za prve slovenske mornariške enote v novejši zgodovini. Odločitev o njihovi ustanovitvi in njihova dejavnost ter sodelovanje pri osvobajanju obale so pripomogli, da sta Slovenija in Ju-

goslavija sploh mogli in lahko zahtevali dostop do morja in ob izgubi Trsta uveljavljati zahtevo po njegovi nadomestitvi. Pripomogli so, da si je Slovenija priborila izhod na morje in se je mogla predvsem po rešitvi tržaškega vprašanja in podpisu Londonskega memoranduma oktobra 1954 razvijati kot pomorska država z močnim pomorskim gospodarstvom in drugimi pomorskimi dejavnostmi.« je med drugim zapisala Terčonova.

Prisotne so v imenu domačinov nagovorili Elvin Maršič, predsedujoči kopskega združenja borcev Vojko Vodopivec in novinarka Mirjam Muženič, ki se je kot hči pokojnega predsednika odbora partizanskih pomorščakov J. M. Race-ta posebej zahvalila domačinom, pripadnikom 430. mornariškega divizionu v Ankaranu in Skupnosti partizanskih pomorščakov Slovenije za ohranjanje spomina na ta zgodovinski dogodek: »Če bi bil še med nami, bi moj oče danes ponosno sedel v prvi vrsti in zbrano doživljal dogajanje okrog sebe. Bil bi nadvse vesel, slovesno razpoložen in ponosen! Znova bi, kot vedno ob vsaki priložnosti, za zgled postavljajl pripadnike 430. mornariškega divizionu v Ankaranu. Rad je odhajal mednje in lepo se je počutil v njihovi družbi. Takratni poveljnik Boris Geršak, sedanji poveljnik Bogomir Tomažič, gospa Tamara Medved

Obreza, gospod Darko Ražman in drugi – je moj oče rad poudarjal – pokončno nosijo svojo uniformo in častno ohranjajo ideale partizanov pomorščakov. Ti pripadniki slovenske mornarice znajo in zmorejo iskreno človeško dostojanstvo in spoštljiv odnos do narodove preteklosti in protagonistov za narod in državo tako odločilnih časov. Osebnostne in poklicne vrednote ste, spoštovani, vedno znova dokazali v odnosu do mojega očeta in njegovih soborcev. Iz srca vam hvala za vse prijazne trenutke, ki sta jih delili z njim in mu pomagali v prepričanju, da žrtve za svobodo in boljše življenje nas vseh niso bile zaman. Hvala tudi članom Skupnosti partizanskih pomorščakov Slovenije in gospodu Giorgiu Ribariču, obalnim in drugim primorskim borčevskim organizacijam. Hvaležna misel gre tudi krajanom Loparja, gostiteljem vsakoletne slovesnosti in varuhom spominske plošče, za katero je zaslužen tudi moj pokojni oče. Na svidenje prihodnje leto skupaj brez sovraštva in delitev, ljudje, vredni zgodovinskega spomina,« je poudarila.

Pripravili so zelo lep in simboličen program, v katerem so nastopili učenci Osnovne šole Ivana Babiča - Jagra iz Marezig, Moški pevski zbor Lopar in Kulturno društvo Borjač iz Sežane.

Miloš Ivančič

DOGODKI – 78. obletnica osvoboditve taborišča Renicci

Na Petanjcih raste hrast iz Toskane

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in ZZB NOB Slovenije, Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja, sta v Vrto spominov in tovarštva na Petanjcih 26. oktobra 2021 pripravila slovesno zasaditev močvirskega hrasta v spomin na vse Slovence, ki so bili v koncentracijskem taborišču Renicci. Hrast so zasadili sinovi treh preživelih taboriščnikov: Janez Maršič, Marko Kožuh in Jani Alič. Ob tej priložnosti so posadili tudi dva majhna hrasta, ki so ju člani Koordinacijskega odbora (KO) prinesli iz spominskega parka, urejenega na območju nekdanjega taborišča v kraju Motina nedaleč od Anghiarja v Toskani. Častna gosta priveditve sta bila Marijan Križman, predsednik ZZB NOB Slovenije, in Fabio Vallon, pokrajinski predsednik tržaškega odbora VZPI-ANPI. Pred sajenjem hrasta so na Petanjcih odprli razstavo del akademskega slikarja in grafika Lojzeta Logarja. Razstavo je odprl umetnostni zgodovinar mag. Franc Obal. Zbrane so na dogajanju na Petanj-

cih nagovorili predsednik Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija Ernest Ebenšpanger, predsednik KO žrtev vojnega nasilja Jani Alič, član KO Janez Maršič, Marijan Križman in Fabio Vallon ter podpredsednik Fundacije in član predsedstva ZZB NOB Slovenije Marjan Šiftar. V glasbenih točkah je nastopil vrhunski harmonikar Boštjan Baša.

V taborišče Renicci so prvi taboriščniki prišli iz koncentracijskega taborišča Gonars 7. oktobra 1942. Med njimi je bil tudi Janez Maršič, ki se je takole spominjal tistega dne: »Od Palmanove nas je osebni vlak pripeljal do Arezza. Od tod smo pot okrog 40 kilometrov nadaljevali z ozkotirnim vlakom, od zadnje postaje na tej progi. To je bila postaja Anghiar. Naprej smo morali peš, v koncentracijsko taborišče Renicci. Takoj smo spoznali, da so to taborišče začeli graditi tik pred našim prihodom. Postavljene so bile žičnate ograje in stražarski stolpi. Razen novozgrajene kuhinje ni bilo nobene stavbe. Med mladim hrastovim

Močvirski hrast so posadili potomci treh taboriščnikov iz Reniccija. Foto: Rade Bakračević

drevjem je bilo postavljenih samo toliko šotorov, kolikor jih je bilo potrebnih za naš transport.«

Po prvem transportu so sledili novi z Raba, iz Gonarsa in drugih taborišč po Italiji. Konec oktobra 1942 je bilo v Renicciju 1300 internirancev, decembra istega leta pa

skoraj 4000. Spomladi leta 1943 so v Renicci prišli Slovenci, ki so bili v konfinaciji na otoku Ustica, med njimi tudi nekdanji poslanec v italijanskem parlamentu in narodni heroj Jože Srebrnič. Taborišče Renicci je bilo razpuščeno 14. oktobra 1943. Popoldne tistega dne so

v taborišče prišli na ogled nemški vojaki. To je sprožilo zmešnjavo in pobege italijanskih vojakov. V kratkem so taborišče zapustili vsi, ki so lahko hodili. Veliko internirancev je odšlo proti Apeninom, kjer so se pridružili italijanskim partizanom, drugim je uspelo oditi proti domu. Iz taborišča je v partizane odšel tudi narodni heroj Dušan Bordon, ki je pozneje padel v boju s fašisti. Drugo skupino, v njej je bilo 700 internirancev, so Nemci zajeli in vrnili v taborišče, od koder so jih nato poslali v nemška taborišča.

V Renicciju je bilo zaprtih več kot 5000 Slovencev, več kot sto jih je v taborišču tudi umrlo. Njihovi posmrtni ostanki so od leta 1973 shranjeni v kovinskih krstah z rdečo zvezdo v kostnici v Sansepolcro v Toskani, dobrih deset kilometrov od nekdanjega taborišča. Kostnico, v kateri so poleg Slovencev tudi posmrtni ostanki Hrvatov in Črnogorcev, je leta 1972 zgradila Jugoslavija.

Jani Alič

REPORTAŽA – Bine Pibernik in Užiška republika

Odprtih rok sprejeli slovenske izgnance

Kaj nas povezuje z Užicem? Brez dvoma dejstvo, da so Užičani, potem ko so Nemci 30. aprila 1941 ukazali preselitev 260.000 Slovencev v Srbijo in je z osmim transportom 3. julija 1941 prišlo v Užice in Užiško Požego 806 slovenskih izgnancev, te sprejeli odprtih rok in src. Na železniški postaji zbrani Užičani so jim ob prihodu zapeli celo pesmi »Na jezeru« in »Na planini sončence sij«, Slovenci pa so se jim po izkrcanju iz vlaka pridružili pri pesmi »O, Srbija, mila mati«.

Med mnogimi Slovenci so bili v Srbijo izgnani tudi Pibernikovi: mati Julka, oče Albin in njun desetletni sin Albin. Novi dom so našli blizu Užiške Požege. Njihovo življenje in življenje mnogih drugih slovenskih izgnancev je usodno zaznamovala tako imenovana Užiška republika, od 24. septembra do 29. novembra 1941, v času, ko so nemške divizije prodirale v Sovjetsko zvezo, edino svobodno ozemlje v srcu zasužnjene Evrope. Partizanske enote so bile nastanjene prav v Užicu, kjer je v trezorjih Narodne banke delovala tudi tovarna orožja. Njen ustanovitelj je bil leta 1927 Slovenec Jakob Pošinger, v njej pa so kasneje izdelovali tudi puške »partizanke«. Partizanska uprava v mestu in mestni narodnoosvobodilni odbor sta izgnance seznanjala z dogajanjem v Sloveniji in potrebo, da se vključijo v partizansko gibanje. 16. oktobra je bil v Užicu miting, pri katerem se je posebej angažiral Edvard Kardelj, ki je bil ob Titu osrednja politična osebnost v partizanski mestni upravi. S posebnim proglasom je nato 21. oktobra Slovence v Užicu pozval, naj se pridružijo partizanskim enotam. 5. novembra 1941 je bila tako v poslopu gimnazije ustanovljena Slovenska partizanska četa »Ivan Cankar«. Glavni pobudnik za to je bil Oskar Hudales, ki je želel na enem mestu zbrati vse Slovence, ki so že bili v različnih partizanskih enotah. Četa je imela 25 borcev, njen poveljnik je postal Albin Pibernik, kovinar z Je-

senic, politični komisar Oskar Šauli, njegov namestnik pa Pavle Žaucer. Borca čete sta postala tudi Pibernikova žena Julka in njegov sin Albin.

Srečanje z družino Ranković

Vse opisano je bilo še kako dober razlog, da smo tistega »desetletnika«, našega Bineta, ob 80. obletnici Užiške republike pospremili tja v Užice. Na pot, ki je bila ves čas polna spominov in čustev, smo krenili prek Beograda. Naša partizana – z nami je bila tudi Valerija Skrinjar Trvrz – sta se srečala najprej s predstavniki sekcije 1. proletarske brigade, ki so jima v restavraciji Korčagin pripravili čudovit večer. Tako ime so malemu Binetu nadeli partizani v Foči, po malem junaku iz romana Kako se je kalilo jeklo. Naslednji dan smo Binetu pripravili presenečenje: srečanje s člani družine Ranković. Prav Aleksander Ranković, legendarni partizanski poveljnik in narodni heroj, je bil namreč tisti, ki je po vojni poskrbel za to, da se je Albin, ki je ostal brez obeh staršev, izšolal za pilota. Srečanje je bilo izjemno čustveno, udeležil pa se ga je tudi nečak Slavke Becele, Rankovićeve žene, Franc Becele. Seveda smo na grob zakoncev Ranković v Aleji velikanov položili tudi cvetje. In ko smo se že odpravljali proti Zlatiboru, kjer smo prenočevali, nas je dohitelo povabilo predsednika SUBNOR Srbije, generala Vidosava Kovačevića, naj se mu pridružimo na sedežu Zveze. Bilo je neuradno, prijateljsko srečanje članov dveh borčevskih organizacij, v ospredju pa prisrčen pogovor Albina Pibernika, najmlajšega udeleženca igmanskega marša 1. proletarske narodnoosvobodilne udarne brigade in tudi najmlajšega borca v prvem postroju brigade v Rudu. V imenu Slovencev se je za sprejem, pogostitev in simbolična darila zahvalila Valerija Skrinjar Trvrz. Oba z Binetom sta 4. julija v Beogradu v okviru praznovanja dneva borca in

Polaganje venca na partizanski grobnici v Užicu

prireditve »Nikoli več vojne« prejela spominski medalji borca. Z nami so bili tudi Slobodan Ranković in drugi člani njegove družine.

80. obletnica Užiške republike

24. septembra nas je čakala spominska prireditev ob 80. obletnici Užiške republike. Pridružil se nam je tudi tovariš Milan Gorjanc, član predsedstva ZZB NOB Slovenije, v Užice pa so na svoji poti po Srbiji prišli tudi člani pohodne enote ZB Zagorje, »kajuhovci«, ki so s svojo navzočnostjo razveselili domačine.

Delegacije so najprej položile cvetje na Dovarju, kjer počivajo posmrtni ostanki 230 borcev z užiškega območja, in se jim poklonile z minuto molka. Sledila je slovesnost ob veličastnem spomeniku Josipu Brozu Titu, ki pred prvo partizansko tovarno orožja in muzejem – mimgrede – še kar čaka na vrnitev na glavni trg v Užicu. Zbor je najprej zapel himno Srbije in pesem »Partizan sam, tim se dičim«, nato pa je številne navzoče, med katerimi je bilo veliko mladih, nagovoril predsednik SUBNOR v Užicu ilič Vukić in poudaril pomen Užiške republike za današnji čas. Županja Užic, dr. Jelena Raković Radivojević, je v

pozdravnem nagovoru dejala, da ne moremo in ne smemo pozabiti slavni dni Užiške republike in vseh, ki so darovali življenje za svobodo. V imenu ZZB NOB Slovenije je udeležencem slovesnosti spregovoril Milan Gorjanc in spomnil na težke, ampak slavne dni v letu 1941, ko so naše izgnane rojake v teh krajih sprejeli za svoje.

O junakih Užiške republike in slavnem Delavskem bataljonu je v imenu SUBNOR-a Srbije in predsednika generala Vidosava Kovačevića govoril tudi akademik prof. Željko V. Zirojević. Poseben pozdrav je namenil tovarišem iz Slovenije in spomnil na številne izgnance, ki so jih v Srbiji sprejeli kot sestre in brate. Tovarišu Gorjancu je izročil knjigo »Vlak, ki se ne bo ustavil« v srbskem in slovenskem jeziku, ki opisuje skupno življenje Srbov in Slovencev v težkih časih, ko sta Šumadija in Pomoravje na široko odprla srca slovenskim izgnancem. Podelili so tudi zahvale zaslužnim članom, med drugim voditelju prireditve, igralcu Slobodanu Ljubičiću. V kulturnem programu sta sodelovala pevski zbor Srednje glasbene šole in folklorna skupina iz KUD-a Prvi partizan. Skupaj z gostitelji je naša delegacija položila cvetje tudi k spominski plošči na užiški

gimnaziji, kjer je imela svoj sedež Cankarjeva četa. Pozornost gimnazijcev je vzbudil predvsem Albin Pibernik. Niso se mogli načuditi njegovi življenjski zgodbi.

Veličastni spomenik na Kadinjači

Po kosilu z gostitelji smo se odpravili še na Kadinjačo in občudovali veličasten spomenik kiparja Miodraga Živkovića. Po mnenju mnogih je spomeniški kompleks eden najlepših na svetu, posvečen pa je junški bitki Delavskega bataljona, ki je branil umik partizanskih enot iz Užica proti Sandžaku. Padli so vsi do zadnjega.

Cankarjevo četo, z njo pa tudi družino Pibernik je pot s 1. proletarsko brigado po postroju v Rudu peljala skozi neštete težke bitke in preizkušnje. Slovenska četa je na pohodu prek Romanije dobila nalogo zavzeti in zavarovati položaj okoli železniške postaje Pjenovac. Po ozkotirni železnici so od tam vozili predvsem les. Zima je bila huda, območje je pokrivala tudi dva metra debela snežna odeja. 21. januar je tako postal usoden za borce, ki so se znašli v obroču veliko močnejših in številnejših nemških vojakov. Bine je bil z materjo Julko v eni izmed hiš na varnem. Oče Albin, poveljnik čete, je bil ranjen in se je le stežka prebil iz obroča. V neenakem boju je padlo 59 borcev, med njimi devet Slovencev. Nad zapuščenimi postajo, propadajočim poslopjem nekdanje šole in skoraj prazno stoji spomenik z imeni padlih. Tudi ta ni v najboljšem stanju, čeprav nam je predsednik borčevske organizacije Ljubo Delić iz Han Pijeska zagotovil, da pripravljajo obnovo spomenika in okolice. Boleči spomini so oživelili in Binetu orosili oči.

Pjenovac je bil zadnja postaja na naši poti po Srbiji. Prek Sarajeva smo se polni lepih, čeprav tudi bolečih vtisov vrnili domov.

Aleksandra Jankovič

DOGODKI

Venec za umrle v ustaškem taborišču

Slovenski veleposlanik v Zagrebu Vojislav Šuc (na sliki v sredi) je v družbi predstavnikov Zveze združenj borcev za vrednote NOB, Janija Aliča (desno), člana predsedstva ZZB NOB Slovenije, in Borisa Nemca (levo), člana KO odbora žrtev vojnega nasilja, ob dnevu spomina na mrtve 28. oktobra položil venec pri spomeniku v spominskem parku Jasenovac. Polaganju venca je prisostvoval tudi ravnatelj spominskega parka Ivo Pejaković.

Naj spomnimo, da je v Jasenovcu in njegovih podružnicah umrlo, bilo zaklanih, ustreljenih ali kako drugače zverinsko pobitih več kot 100.000 ljudi, po ugotovitvah nekaterih zgodovinarjev celo do 580.000 tisoč. Natančnih števil zaradi uničenih dokumentov niko-

li ne bo mogoče ugotoviti. V spominskem parku so do zdaj z imeni in priimki popisali približno 90.000 ljudi. Po izjavah in pričevanju taboriščnikov je šlo skozi Jasenovac,

Staro Gradiško in Lepoglavo več kot tisoč Slovencev. V Jasenovcu je bilo zverinsko ubitih tudi devet slovenskih duhovnikov. J. A.

Spominska slovesnost v koncentracijskem taborišču Šarvar

Pred dnevom spomina na mrtve (27. oktobra) so se predstavniki Republike Slovenije in občine Šarvar poklonili spominu na umrle taboriščnike v madžarskem koncentracijskem taborišču Šarvar. Med drugim so bili prisotni veleposlanik Republike Slovenije v Budimpešti dr. Marjan Cencen, generalna konzulka v Monoštru Metka Lajnšček, vodja poslanske skupine NSi v slovenskem parlamentu Jožef Horvat, župan Šarvarja Ištvan Kondora in podžupan občine Lendava Ivan Koncut. Slovensko borčevsko organizacijo so predstavljali preživeli taboriščnik Šarvarja in predsednik lendavske borčevske organizacije Jože Vidič (z vencem), član predsedstva ZZB NOB Slovenije Jani Alič (drugi z leve) in član koordinacijskega odbora žrtev vojnega nasilja Boris Nemec.

Vence in sveče so položili pred nekdanjim vhodom v taborišče v bližini železniške postaje v Šarvarju, prav tako pa pred spomenikom na mestnem pokopališču. Taborišče v Šarvarju v opuščeni tovarni svile

Polaganja venca ob dnevu spomina na mrtve v nekdanjem taborišču Šarvar se je udeležil tudi preživeli taboriščnik Jožef Vidič iz Lendave.

(90 kilometrov od Lendave) je bilo namenjeno internirancem iz Jugoslavije. Delovalo je od leta 1941, ko so v taborišče pripeljali 14000 internirancev iz Bačke. 23. junija 1942 so v taborišče pripeljali prve slovenske internirance iz Murske Sobote in z Goriškega. Skupaj je bilo v Šarvar-

ju in njegovih podružnicah zaprtih 18.000 Jugoslovancev. Vseh žrtev naj bi bilo od 700 do 1800. Med 668 interniranimi Slovenci iz lendavske občine jih je v taborišču umrlo 37. Taborišče je osvobodila rdeča armada 28. marca 1945. J. A.

Dan spomina na mrtve v Benečiji in Reziji

Tako kot že vrsto let je tudi letos tokrat zaradi epidemije covid-19 okrnjena delegacija Združenja borcev za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin skupaj s predstavniki ANPI - VZPI in Slovencev Videmske pokrajine konec oktobra obiskala pokopališča v Benečiji in Reziji in položila vence na grobnice padlih partizanov in cvetje na grobove zaslužnih mož, ki so močno pripomogli k kulturnemu preporodu Beneških Slovencev.

Cvetje smo položili na grob župnika Pasquala Gujona, duhovnika Maria Lavrenčiča, Emila Cenciča, Alda Clodiča, Izidorja Predana - Doriča, Ivana Trinka - Zamejskega, Viljema Černa, Alda Konta, Pavla Petričiča, Antona Birtiča in Siega Artura. Govorniki so ob grobu poudarili vsa veličino teh zavednih Slovencev, katerih zasluga je, da se je slovenski jezik ohranil v Nadiških dolinah in Reziji. Nekateri, kot Pavle Petričič, pa so zaslužni za nastanek dvo-

jezične šole v Špetru Slovenov, ki je danes steber izobraževanja mladih v maternem jeziku iz teh dolin. Delegacije so položile vence pri spomeniku padlim v Fojdi, Ljes in Čeneboli, na grobnice padlih slovenskih in italijanskih partizanov v

Topolovem, Štoblanku, Gorenjem Terbilju, Černetičih, Matajurju, Podutani, Oborči, Čeneboli, Osojanah in Ravenci v Reziji. Govorniki so se poklonili spominu borcev, ki so dali svoje življenje za svobodo.

Osrednja prireditve spomina s polaganjem vencev in kratkimi nagovori je bila pri spomeniku uporništvu v Čedadu, kjer so spregovorili županja mesta Čedad Daniela Bernardi, predsednik ANPI - VZPI Čedad Luciano Marcolini Provenza in ministrica RS za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Helena Jaklitsch.

Delegacija Slovencev Videmske pokrajine pa je dan pred tem položila cvetje pri spomeniku narodnega heroja iz Beneške Slovenije Marka Redelohgija (na sliki) v Starem selu. Govornik je kratko spregovoril o poti tega neustrašnega partizana in komandanta, ki je padel 5. maja 1944 v Brdcah nad Breginjem.

Vojko Hobič

KOMENTAR

Dr. France Križanič

Naftna kriza

Poglejmo nekoliko v zgodovino. Gospodarsko depresijo, začeto konec leta 1929, so postopoma odpravili s spodbujanjem rasti dohodkov zaposlenih ter z ekspanzivno monetarno in fiskalno politiko. Sledila je rast osebne porabe, ki jo je pokrivala ponudba, temelječa na standardiziranih tehnologijah in množični proizvodnji v velikih monopolno organiziranih podjetjih. Tipičen primer je Ford in zato tako gospodarjenje imenujemo »fordizem«.

Glede na tehnologije (motor z notranjim izgorevanjem, kemijska industrija) je ključni dejavnik oziroma sestavni del večine proizvedenih dobrin postala surova nafta. Njeni derivati so omogočali prevoz, služila je kot surovina v proizvodnji plastičnih mas in podobno. Ponudba surove nafte je desetletja naraščala brez povečanja cen (Christopher Freeman, Carlota Perez). Leta 1973 in 1979 se je vse to končalo z dvema »naftnima šokoma«. Omogočila ju je monopolna narava njene ponudbe (OPEC – organizacija držav izvoznic nafte ter sed-

mih največjih ponudnikov nafte na svetovnem trgu, »sedmih sester« – British Petroleum (BP), Royal Dutch Shell, Exxon, Socony Mobil, Gulf Oil, Texaco ter Chevron). Oktobra leta 1973 je med izraelsko arabsko vojno OPEC podražil surovo nafto s povprečno 2,7 dolarja za sodček v letu 1973 na 11 dolarjev na sodček v letu 1974. Štirikratno povečanje cen nafte je pri državah uvoznicah te dobrine privedlo do inflacije in recesije (stagflacija). Sledila je iranska revolucija in »sedem sester« je s svetovnega trga umaknilo iransko nafto. V drugem »naftnem šoku« so se njene cene s povprečno 12,8 dolarja za sodček v letu 1978 dvignile na 35,5 dolarja za sodček v letu 1980.

Države uvoznice nafte so se znašle v ponudbeni krizi. Da se spodbude vrnitve gospodarske rasti ne bi prelile v inflacijo, so ponekod poskušali s tako imenovanimi Dornbushovimi nominalnimi sidri. »Zamrznili« so devizni tečaj, plače in cene. Vendar so bili učinki kratkotrajni. Izkazalo se je, da je treba inflacijo odpravljati z omejevalno monetarno politiko, ki pa je vodila v visoke obrestne mere in dodatno recesijo. To so nato odpravljali s povečanim javnim dolgom (ZDA), zniževanjem deviznega tečaja domače valute (Japonska in drugi »azijski tigri«) ali pa s krepitvijo mednarodne menjave preko povečane mednarodne gospodarske integracije (Evropska gospodarska zveza se je v tem procesu preoblikovala v Evropsko unijo). Pomen omejevalne monetarne politike pri odpravljanju inflacije je najprej v Veliki Britaniji in nato v ZDA omo-

gočil politično prevlado struktur, ki so začele neoliberalno revolucijo. Pri tem je imel posebno propagandno vlogo Rimski klub, ki je ideje o omejevalni politiki porabe predstavljal v svežnju z opozorili o pomanjkanju naravnih virov, zlasti nafte. Nosilci neoliberalne revolucije so obljubljali zmanjšanje vloge države v gospodarstvu, kar je bilo neizvedljivo (Mariana Mazzucato), so pa dosegli močno poslabšanje položaja delavcev v primarni delitvi dohodka (Thomas Piketty).

Prilaganje držav uvoznic nafte je vodilo v povečanje proizvodnje elektrike iz novozgrajenih premo-

govnih in jedrskih elektrarn. Poraba se je preusmerila v energetske manj odvisne dobrine (storitve in začetek uporabe osebnih računalnikov), novi stroji in naprave so bili energetske učinkovitejši, razvojna politika pa je začela intenzivno spodbujati uvajanje informacijskih in komunikacijskih tehnologij, pa tudi nastajanje novih podjetij. Izoblikovali so se trije modeli razvojne politike: ameriški z vlogo javnih naročil (zlasti vojaških) ter koncentracijo

znanja na univerzah, japonski s sodelovanjem ministrstva za zunanjo trgovino in industrijo, gospodarske zbornice in bank ter zahodnoevropski z velikimi razvojnimi subvencijami podjetjem.

V države ponudnice nafte se je stekal kapital. Plasirale so ga v zahodne banke, te pa naprej državam tretjega sveta – tudi v Jugoslavijo in z njo v Slovenijo. Ko so se dvignile obrestne mere, so omenjeni plasmaji v osemdesetih letih dvajsetega stoletja povzročili svetovno dolžniško krizo. Po drugi strani je priliv deviznih sredstev v države izvoznice nafte vplival na propadanje njihove druge izvozne dejavnosti. Pojav imenujemo holandska bolezen. Nizozemski ekonomist Sweder van Wijnbergen ga je leta 1984 obdelal na primeru povečanja cen zemeljskega plina (Nizozemska je bila izvoznica te dobrine) in predlagal subvencije drugim izvoznikom, saj bodo cene zemeljskega plina (tudi nafte) slej ko prej upadle. Po Prebisch-Singerjevi hipotezi se namreč zaradi tehnološkega napredka in zmanjševanja deleža surovin v proizvodnji relativne cene surovin glede na cene industrijskih izdelkov dolgoročno zmanjšujejo.

Novi način gospodarjenja, temelječega na informacijskih in komunikacijskih tehnologijah ter na povečani vlogi znanja v produkcijskem procesu, je potrebe po surovi nafti na enoto proizvodnje zmanjšal do te mere, da njena podražitev z povprečne ravni 23 dolarjev na sodček v letu 2001 na povprečno 94 dolarjev na sodček v letu 2008 ni povzročila energetske krize.

Lokev:

Krajevni odbor Združenja borcev za vrednote NOB Lokev - Prelože in Krajevna skupnost Lokev sta tudi letos pripravila spominsko slovesnost ob 1. novembru v obnovljenem vaškem jedru, v parku ob osrednjem spomeniku in plošči padlih borcev in žrtev nacifašističnega nasilja.

Žalno slovesnost je vzorno izpeljala družina Rože iz Vojaškega muzeja Tabor: častni občan in muzealec Srečko Rože, ki je letos obnovil kar 17 borčevskih spomenikov na Krasu in v Brkinih, njegova žena Irena, ki je prireditel povezovala, številni udeleženci pa so prisluhnili tudi Srečkovim recitacijam partizanske poezije, medtem ko je hči Anja Rože, zgodovinarica, predstavila dogajanja v domačem kraju med drugo svetovno vojno ter najnovejše raziskave in podatke, do katerih so se dokopali v zadnjih letih.

Zbrani, med njimi sta bila tudi predsednik lokavske krajevne borčevske organizacije Igor Hreščak in predsednik sežanskega borčevskega združenja Bojan Pahor, so se poklonili 31 padlim borcem ter šestim žrtvam nacifašističnega nasilja iz Lokve in Prelož, ki so se v drugi svetovni vojni borili za svobodo svojega naroda in boljšo prihodnost. V kulturnem programu so zapeli pevci domačega Moškega pevskega zbora Tabor pod vodstvom Bojana Cerkenika. Položili so tudi vence, cvetje in sveče na osrednji spomenik ter k spomeniku duhovniku in narodnemu buditelju Virgiliju Ščeku.

Olga Knez

Črnuče:

Združenje borcev za vrednote NOB Črnuče je v oktobrskih dneh pripravilo številne komemoracije v spomin na vse padle, ki so dali svoje življenje, da smo premagali uničujoči nacifašizem in dočakali svobodo in mir.

Tako smo se udeležili komemoracije ZBZ na Lancovem, kjer je spomenik ubitim talcem, med njimi tudi herojniji Rezki Dragar, imeli smo komemoracijo pri spomeniku padlih partizanov Rašiške čete v Selu pri Vodichah, kjer je bila slavnostna govornica Jadranka Vouk - Železnik, položili cvetje in sveče pri Kraljevi domačiji v Podgorici, kjer je nekaj besed spregovorila Iva Ropotar, ter pri spomeniku Rezke Dragar pri Osnovni šoli Dragomelj (govornica je bila Jadranka Vouk-Železnik), kjer so sodelovali tudi učenci te šole skupaj s svojo mentorico. Cvetje in sveče smo položili tudi pri spomeniku ob M-trgovini v Podgorici.

Osrednja spominska slovesnost pa je bila pri spomeniku žrtev na pokopališču Črnuče. Glavni govornik je bil Jože Osterman. Poudaril je, kako pomembno je ohranjati spomin na velika dejanja herojev narodnoosvobodilnega boja, ki so temelj sodobnega svobodnega sveta, ki ne uklanja hrbta pred nobenim zlom. Z recitacijami in glasbenimi točkami so sodelovali učenci Osnovne šole Maksa Pečarja, recitatorke, članice ZB Črnuče, in MePZ KUD Svoboda Črnuče.

Poleg tega smo cvetje in sveče položili tudi v Parku herojev pred Osnovno šolo Maksa Pečarja na Črnučah, pri spomeniku Ceneta Štuparja v Rašiškem gozdu in pri osrednjem spomeniku padlim borcem in žrtvam sovražnikovega nasilja s Črnuč in sosednjih naselij pred Kulturnim domom Črnuče. S

svečami in cvetjem smo se poklonili tudi pred spominsko ploščo na gasilskem domu v Nadgorici in na hiši v Seliškarjevi ulici 4 na Črnučah, kjer sta živela zakonca Dragar.

Na vseh navedenih slovesnostih kakor tudi na slovesnostih na širšem območju Ljubljane je bil s praporom NOB Črnuče prisoten tudi naš praporščak Sulejman Čerimović. Pri slovesnosti na pokopališču Črnuče pa so sodelovali tudi praporščaki 14. divizije, Ljubljanske brigade in ZB Lancovo.

Marija Plazar

Ptuj:

V Parku spominov je potekala žalna slovesnost ob dnevu spomina na mrtve. Pripravili so jo Pihalni orkester Ptuj, dirigent Fredi Simonič in člani sekcij DPD Svoboda Ptuj: Sekstet vokalnih solistov OPUS 6 pod vodstvom Miha-

ela Roškarja, Ptujski kvartet pod vodstvom Gregorja Lačna in Teater III pod vodstvom Branke Bezeljak.

Sodelovali so praporščaki veteranskih organizacij Območnega združenja borcev za vrednote NOB Ptuj, Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Ptuj, Društva generala Maistra Ptuj, Kluba brigadirjev Ptuj, Policijskega veteranskega društva Sever Maribor, pododbor Ptuj, in Zveze slovenskih častnikov Ptuj. Poveljeval jim je Franci Hliš.

Vence so položili Nuška Gajšek, županja Mestne občine Ptuj, Nevenka Dobljekar, Območno združenje borcev za vrednote NOB Ptuj, Vlado Žgeč, predsednik Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Ptuj, dr. Štefan Čelan, predsednik Društva generala Maistra Ptuj, Janez Rožmarin, mestni svetnik Mestne občine Ptuj, in Marko Potočnik, predsednik Kluba brigadirjev Ptuj.

S. B.

Ljubljana:

Tako kot že vrsto let ZBZ NOB Ljubljana v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana (MOL) in veteranskimi organizacijami ob dnevu mrtvih pripravi spominske slovesnosti pri spomenikih in grobiščih žrtev tistih sovražnikov, ki so ogrožali svobodo slovenskega naroda. Najprej smo se s polaganjem cvetja in vojaškimi častmi poklonili narodnim herojem, pokopanim v Grobnici narodnih herojev v središču mesta heroja, Ljubljane. Poklonili smo se tudi spominu padlih in prvi svetovni vojni pri Kostnici na ljubljanskih Žalah. Korak na poti spominov smo ustavili v Parku talcev pri spomeniku žrtev okupatorja 1941–1945. Na tem mestu je spominske besede žrtvam namenil podžupan MOL Aleš Čerin. Pot nas je vodila naprej vse do Gramozne jame, kraja, ki so si ga izbrali fašisti za streljanje talcev, žrtev domačih izdajalcev. Pot spominov na padle smo skupaj s člani veteranskih organizacij končali pri spomeniku padlim v vojni za Slovenijo 1991.

Meta Verbič

Sv. Urh:

Sv. Urh, območje spomina, nas vsako leto ob dnevu mrtvih poveže in združi v mislih na vse žrtve grozodejstev, ki jih je na tem mestu počela vojaška posadka domačih izdajalcev in krvnikov pod poveljstvom okupatorjevih vojaških poveljnikov. Tako je bilo tudi letos, ko smo se zbrali v družbi častne čete Slovenske vojske, številnih praporščakov partizanskih enot in drugih veteranskih organizacij in pevskega zbora Lipa zelenela je, ki je naše tihe misli pospremil s pesmimi iz časa narodnoosvobodilnega boja. Ob tej priložnosti nas je nagovoril Marko Koprivc, poslanec v državnem zboru. Opomnil nas je, da nam človekova minljivost kot večni misterij, prav ob poznojesenskih dneh trka na vest, trka ob spominih na vse, ki jih ni več med nami, a je njihova sled še kako vidna. Teh sledi ne morejo prikriti ne trava, ne zarasle goščave, ne plasti odpadlega lista, ne čas desetletij ali omalovažujoče besede tistih, ki si žele, da se ne bi spominjali vsega tragičnega, kar se je pred 80 leti dogajalo na Urhu.

Meta Verbič

DOGODEK

Ob 35-letnici Maistrovih prireditev

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor se je 3. oktobra udeležil proslave ob 35-letnici Maistrovih prireditev na Zavruhu in krajevnem prazniku. Predsednik Pahor je bil na proslavi slavnostni govornik in je položil venec k spomeniku generala Rudolfa Maistra. Pred slavnostnim nagovorom je dejal, da imamo v naši domovini skoraj vse, a ga skrbijo naši medčloveški odnosi. Prepričan je, da bomo zdravstveno krizo prej ali slej premagali in bomo lahko brez ukrepov normalno živeli. Spomnil je, da smo vse, kar smo v zgodovini velikega dosegli, dosegli skupaj in le, če je bilo med nami zupanje in sodelovanje. Za medčloveške odnose smo po njegovem mnenju zaslužni ali odgovorni le sami.

»Vojak, general prve slovenske narodne vojske, vizionar in predvsem velik intelektualec, vse to in še več je bil Rudolf Maister. Bil je kompleksna osebnost, ki je zaznamovala naš narod in zgodovino. Gre za pomembnega sooblikovalca naše samostojne Slovenije. S svojimi borci je del zgodovinskega mozaika stoletnih prizadevanj našega naroda za samostojno državo. Maister je bil človek s sposobnostjo razumevanja zgodovinskega trenutka in moč sprejemanja velikih in težkih odločitev ne samo z nasprotniki, tudi s tistimi, za katere je pričakoval, da mu bodo stali ob strani. Samo veliki voditelji to znajo in zmorejo,« je med drugim dejal Pahor.

Udeležence sta nagovorila tudi Janez Kramberger, župan občine Lenart, in prof. Aleš Arih, predsednik domovinskega društva generala Rudolfa Maistra Maribor in pobudnik Maistrovih prireditev na Zavruhu.

UPRS

NEPRESLIŠANO

Marko Klavora, zgodovinar, 1. novembra ob dnevu spomina na mrtve v Spominskem parku Trnovo nad Novo Gorico:

»Na Bovškem so kmetje v preteklosti s kamenjem, ki so ga odstranjevali s pašnikov, gradili suhe zidove, ki so jih imenovali tudi miri. Kako lepa beseda za mejo je mir! Meja med dvema lastnikoma, družinama, državama ne kot točka konflikta in frustracije, ampak kot prostor miru, sožitja, kjer se skupaj dogovarjamo na nikogaršnjem, na miru. Na tem kulturnem kupu kamenja, ki smo ga skupaj postavili, da bi določili sebe in hkrati razumeli drugega.«

Marjan Šiftar, član predsedstva ZZB NOB Slovenije, 30. oktobra na komemoraciji ob dnevu spomina na mrtve v Gradcu (Avstrija):

»Bili smo edini kot manjvreden narod obsojeni na izginotje, med prvimi smo občutili nasilje fašizma in med prvimi v Evropi smo se tudi uprli raznarodovanju in fašističnemu nasilju. Hitler je ukazal v Mariboru: »Napravite mi to deželo spet nemško!«, Mussolini je grmel v Gorici 1942. leta: »Trebja je iztrebiti vse moške tega prekletega plemena – pasme!«, general Grazioli je v Ljubljani leta 1942 hladno ocenjeval: »Vprašanje slovenskega naroda se lahko razreši po enem od tehle načinov: 1. Da ga uničimo. 2. Da ga razselimo. 3. Da ga povsem asimiliramo – moramo se samo odločiti za smer, ki jo bomo ubrali. Madžari so se veselili, da se vračajo v svoje Prekmurje, kjer po vendski teoriji niso živeli Slovenci, ustaški nož ni prizanašal slovenskim duhovnikom in drugim v Jasenovcu.«

Fabio Vallon, pokrajinski predsednik tržaškega odbora VZPI-ANPI, na Petanjcih ob posaditvi hrasta iz taborišča Renicci, 28. oktobra 2021:

»Pred osemdesetimi leti je fašistična Italija skupaj z nacističnimi vojskami Nemčije in njenih drugih zaveznic vdrla v Jugoslavijo. Zločini, ki jih je v tistih letih zagrešila kraljeva vojska, so bili dolgo zamlčani in dogodki, ki so Italijane videli kot protagoniste vojne na Balkanu, so zunaj zgodovine in omejenih krogov ljudi večini Italijanov še danes malo znani. Takoj po koncu druge svetovne vojne je prevladala konstrukcija mita, samoodvezujočega, o dobrem italijanskem vojaku, o »italijanskih dobrih ljudeh«. Nemški vojak je bil slab, ne italijanski! V bistvu je prešlo prepričanje italijanskega vojaka, da se je po prirojeni naravi ljubeče obnašal do prebivalcev okupiranih držav in da je, če se je odzval, to storil le za obrambo, potem ko je bil napaden. In še danes med konservativnimi politikami italijanske sredine in desnice prevladuje mit o dobrem italijanskem vojaku.«

Marko Koprivc, poslanec državnega zbora, ob dnevu spomina na mrtve, na Sv. Urhu 30. oktobra 2021:

»Jeseni od leta 1942 do konca vojne na Urhu niso bile jeseni, kakor jih poznamo danes. Barvite in mehke. Bili so to letni časi, na las podobni drug drugemu, prekriti s temno usodo naših pogumnih sorojakov in sorojakinj, ki jim je bila poslednja izdajalska sodba ob pomoči Rimskokatoliške cerkve na najbolj grozovit način spisana v kleteh mežnarje.«

Ker so želeli svobodno slovensko zemljo! Ker so verjeli v svobodne slovenske ljudi! Ker so želeli slišati glas slovenske pesmi in slovenske besede desetletja naprej! Ker so verjeli, tudi v nas, ki danes stojimo tukaj, da bomo ponosno dediščino svobodoljubnega duha ohranjali v prihodnost, ponosno in pogumno, kot so jo vse naše borke in borci antifašističnega boja!«

Dr. France Križanič, ekonomist, odgovor na intervju Igorja Faketija v 41. številki Mladine, o izgubi delovnih mest ob prenehanju delovanja TEŠ:

»Če upoštevamo, da bo električna energija, ki jo proizvaja TEŠ, nadomeščena z električno energijo, proizvedeno v plinsko parnih elektrarnah, se bo ta dobrina v Sloveniji že ob normalnih cenah zemeljskega plina podražila za okoli 5 % pri gospodinjstvem odjemu ter za 10 % pri odjemu gospodarstva. Podražitev bo delovala kot »ponudbeni šok« z izgubo 26.000 delovnih mest. V teh razmerah bosta zlasti proizvodnja kovin in industrija papirja prisiljeni zapustiti Slovenijo, kar bo tudi na dolgi rok pomenilo izgubo 15.000 delovnih mest.«

Jožef Martini iz Ljubljane, razmišljanje o objavljeni informaciji skrunitve spomenika na Pugledu: »Vandali so z rumeno barvo prebarvali vse rdeče zvezde, poškodovali nosilec zvezde na spomeniku, poškodovali smerokaze, pobarvali in porušili spominske table v okolici, ki zaznamujejo dogodek med veliko bitko partizanov z Italijani marca 1942. Dogodek je še bolj pretresljiv ob dejstvu, da so vandali ta spomenik in spominske plošče prebarvali že drugič v 14 dneh. V zadnjih letih so nepridipravi, ki izhajajo iz istega gnezda, že nekajkrat oskrnili ta in druge spomenike v tem okolišju. Poškodba spominske plošče na Molniku, grafiti na spomeniku in mučilnici na Urhu, odstranitev 70 na novo posajenih cipres ob spomeniku v Sostrem, s človeškim blatom onesnaženje okolice spomenika v Zadvoru in Spominski hiši v Podlipoglavu. Vseskozi se v zgodbi teh in še drugih barbarskih dejanj, ki so tudi kazniva dejanja, srečujemo z rumeno barvo.«

»Vandali so z rumeno barvo prebarvali vse rdeče zvezde, poškodovali nosilec zvezde na spomeniku, poškodovali smerokaze, pobarvali in porušili spominske table v okolici, ki zaznamujejo dogodek med veliko bitko partizanov z Italijani marca 1942. Dogodek je še bolj pretresljiv ob dejstvu, da so vandali ta spomenik in spominske plošče prebarvali že drugič v 14 dneh. V zadnjih letih so nepridipravi, ki izhajajo iz istega gnezda, že nekajkrat oskrnili ta in druge spomenike v tem okolišju. Poškodba spominske plošče na Molniku, grafiti na spomeniku in mučilnici na Urhu, odstranitev 70 na novo posajenih cipres ob spomeniku v Sostrem, s človeškim blatom onesnaženje okolice spomenika v Zadvoru in Spominski hiši v Podlipoglavu. Vseskozi se v zgodbi teh in še drugih barbarskih dejanj, ki so tudi kazniva dejanja, srečujemo z rumeno barvo.«

Aleš Čerin, podžupan Mestne občine Ljubljana, na komemoraciji ob dnevu spomina na mrtve na Žalah 29. oktobra 2021:

»Lepo je, da se oblast pokloni tigrovcem pred spomenikom na Ravnih gori, kar pa je bilo razumeti kot drugorazrednost dneva upora proti okupatorju. Svobodo so nam priborili delavci, kmeti, razumniki, kulturniki, verni in neverni, organizirani in odprniškem gibanju in kot borci v partizanski vojski pod danes tako zaničevano rdečo zvezdo. Ne pozabimo, da so mnogi slovenski partizanski komandanti po osvoboditvi s težkim srcem predajali orožje tedaj skupni JLA.«

V SLIKI IN BESEDI

Škofja Loka:

Tudi letos smo zaznamovali dan spomina na mrtve. Kljub negotovemu epidemičnemu stanju nam je uspelo izpeljati tradicionalno komemoracijo pred Domom ZB v Škofji Loki. Padlim in vsem žrtvam NOB v letih 1941–1945 smo se poklonili s položitvijo vencev. Komemoracijo je povezovala Monika Tavčar, glasbeni program pa sta izvedla Mestni pihalni orkester Škofja Loka in Kranjski kvintet pod vodstvom Milana Bajžlja. Skupaj z vsemi prisotnimi smo počastili spomin na junake, ki so s svojim pogumom omogočili zmago nad nacifašizmom.

Komemoracije ob dnevu spomina na mrtve so bile izvedene tudi v naših krajevnih organizacijah v Žireh, Poljanah, Železnikih, Dražgošah in na Trebiji. Zbrani so se poklonili žrtvam okupatorjevega nasilja in s svojo prisotnostjo opomnili na izredno pomembnost zavedanja o pomenu narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji.

S. B.

Stari trg ob Kolpi:

Spominsko slovesnost na mrtve, ubite in umorjene občane in padle borce narodnoosvobodilnega boja Poljanske doline ob Kolpi smo imeli 30. oktobra pred Kulturnim domom Predgrad in pri spominski plošči NOB v Starem trgu s skupno komemoracijo. Pred spominsko ploščo Kulturnega doma Predgrad sta delegaciji KO ZB položili venec in prižgali sveče. Skupaj smo prižgali sveče ob spominski plošči na osnovni šoli v Starem trgu ob Kolpi pridržani partizanom. Obiskali smo še vse grobove na pokopališču Stari trg ob Kolpi in prižgali sveče na grobu Lazi, grobu Prebilič in Kraškovič in grobu treh neznanih partizanov – žrtvah fašističnega terorja in domačih izdajalcev 24. oktobra 1943. Prižgali smo sveče in položili cvetje tudi na pokopališču Videm, in sicer na partizanska grobova Ivana Lampeterja – padlega partizana in Lada Grbiča – pomočnika politkomisarja bataljona Levstikove brigade. Komemoracijo smo izvedli KO ZB Poljanska dolina ob Kolpi in KO ZB Stari trg ob Kolpi z našimi člani, pevsko skupino Polanski odmev iz Starega trga ter recitatorkama Vido Mesarič in Vido Lambert.

Pavel Majerle Kukin in Katarina Klapp

Radlje ob Dravi:

Člani ZB NOB Radlje ob Dravi smo 5. novembra v hotelu Marenberg v Radljah pripravili književni večer z Valerijo Skrinjar Tvrz - Valči, partizanko, no-

vinarko, prevajalko, avtorico radijskih iger za otroke, pesnico in pisateljico. Gostja nam je predstavila svojo zadnjo knjigo *Zaznamovana ljubezen*, večer pa nam je popestrila s pripovedjo o svojem življenju, med drugim tudi, kako je postala partizanska učiteljica, nato šifrantka v operativnem štabu Šlandrove in Zidanškove brigade pri komandantu Franti. Tam je doživela pekel bojev na Menini planini in preboj 500 borcev iz obroča večtisočglave esesovske divizije. Valčino sporočilo je bilo, da moramo ohraniti mir in da pomen narodnoosvobodilnega boja nikakor ne sme biti pozabljen. Ob koncu predstavitve nas je počastila še z recitacijo pesmi *Menina planina*, katere avtorica je sama.

Pogovor je vodila Aleksandra Jankovič, ki je tudi njena lektorica. Založba, s katero Valči sodeluje, je poskrbela, da smo ob koncu pogovora lahko kupili najnovejšo knjigo iz Valčinega književnega opusa. Večer smo končali ob prijetnem druženju.

Matjaž Tomažič

Pobegi - Čežarji:

Na komemoraciji 2. oktobra 2021 smo se ob spomeniku borcem narodnoosvobodilnega boja v Pobegih zbrali člani KO ZB, krajanji in vabljeni gostje, da počastimo spomin na dogodke 2. in 3. oktobra 1943, ko je nemški okupator skupaj z italijanskimi fašisti v Istri pomoril več kot 200 ljudi in požgal 55 naselij. Samo iz naše KS je bilo ubitih 24 ljudi.

Slavnostni govornik, novinar in publicist Milo Ivančič, je poudaril, da so se Istrani kot prvi na svetu uprli fašizmu, in nadaljeval: »Na delu pa so zdaj oblastništvo, populizem, sovraštvo, manipulacije zgodovine; v senci tega še strah pred obujanjem novega fašizma.«

Še posebno v obdobju, v katerem živimo, moramo biti še posebno pozorni, skrbni pri ohranjanju spominskih obeležij in vrednot narodnoosvobodilnega boja, za katere so se naši nonoti in očetje borili in dali celo svoja življenja.

Stanimir Bažec

Maribor:

2. oktober 1942 je bil najbolj črni dan v zgodovini slovenskega Maribora, je med drugim dejal slavnostni govornik Stane Kocutar na spominski slovesnosti ob 79. obletnici najmožičnejšega streljanja v takratni okupacijski

enoti Spodnje Štajerske. Ta stavek celovito označi takratno dogajanje in smisel žrtvovanja življenja za svobodo ter pove, kje in kdaj so se začeli zgodovinski dogodki slovenskega narodnega osamosvajanja.

Sekcija za ohranjanje spomina na talce pri mariborski borčevski organizaciji že vrsto let 2. oktobra organizira slovesnost v spomin na ta dan zločina, storjenega za zidovi mariborskih zaporov. Leto 1942 je bilo leto najhujšega okupatorjevega nasilja. Nacisti so v enaindvajsetih morijah ustrelili 866 talcev, 2. oktobra pa samo v enem dnevu 143. Hčere in sinove slovenskega naroda, ki so ljubili svoje starše, žene, otroke, dekleta in so samo hoteli živeti in svojem in za svoje, govoriti slovenski jezik, pa so bili od vsega tega nasilno odtrgani in jim je bilo zaradi tega odvzeto življenje.

Pri spomeniku talcem v Mariboru smo se zbrali svojci ustreljenih talcev, člani Zdrženja borcev za vrednote NOB in vsi tisti, ki negujemo spomin na te krute dogodke. Na slovesnost so prišli tudi prijatelji iz Kozjega, saj je bilo veliko njihovih svojcev ustreljenih prav v Mariboru. Učenke in učenci osnovne šole Franca Rozmana - Staneta so nam pod vodstvom učiteljev pripravili kulturni program s pesmijo in recitalom. Stane Kocutar, novinar

in zgodovinar, znani Mariborčan in predvsem naš prijatelj, nam je v občutnem govoru orisal takratno dogajanje in zgodovinsko pomembnost osebnih odločitev posameznikov, da se postavijo v bran okupatorju in uničenju slovenskega naroda.

Po slovesnosti so Alenka Iskra, podžupanja Mestne občine Maribor, dr. Marjan Žnidarič, predsednik ZB za vrednote NOB Maribor, in gostje iz Kozjega ob poklonu praporščakov položili k spomeniku cvetje in prižgali sveče.

Jože Vrhnjak

Lovrenc na Pohorju:

Leto je naokoli in naša organizacija je kljub težkim časom, ki nas pestijo, izpeljala kar nekaj dejavnosti v kraju in za člane organizacije. V juniju smo na letni konferenci, ki je bila zelo dobro obiskana, člane seznanili z dogajanjem v preteklem letu in tudi z načrti za leto 2021. Kot je že znano, smo julija skupaj z KO Moše Pijade organizirali izlet v Ilirsko Bistrico in ogled znamenitosti v tem kraju. 28. avgusta smo v okviru Jezernikovih dni uspešno izpeljali proslavo v spomin na osvoboditev 87 vojnih ujetnikov zavezniških armad. Vreme nam ni bilo najbolj naklonjeno, zato smo pri spomeniku položili venec, proslavo pa smo nadaljevali pod šotorom v Lovrencu. Slavnostni govornik je bil župan občine Marko Rakovnik. Sicer je bila proslava dobro obiskana, prišlo je 200 udeležencev iz sosednjih občin in društev iz Ruš, Maribora, Hoč, Dupleka.

Prireditev na Klopnem vrhu

18. septembra je bila v naši občini proslava na Klopnem vrhu v spomin na zmago partizanov in padlega borca Franca Sokliča - Borka, saj letos zaznamujemo 80. obletnico dogodka v naših pohorskih gozdovih. Na srečanju, ki se ga je udeležilo veliko članov, nas je z govorom počastil predsednik ZB Maribor dr. Marjan Žnidarič.

Štefka Kamnik, foto: Šimen Krajnc

Loke:

KO ZB za vrednote NOB Kisovec - Loke je tudi letos pripravil slovesnost v spomin na žrtve druge svetovne vojne. Zahvala gre vsem sodelujočim v programu »Spomina na žrtve okupatorja«. Spomina na imena žrtve, ki so zapisana na tem osrednjem spomeniku na Lokah, seveda tudi vseh drugih, ki so zapisani na spomenikih in obeležjih tako v krajevnih skupnostih v občini Zagorje kakor tudi v vsej Sloveniji.

Posebna zahvala gre Matjažu Švaganu, županu občine Zagorje, predsedniku Zdrženja za vrednote NOB Zagorje, tovarišu Milošu Prosenču, za izkazano spoštovanje, položitev cvetja v poklon žrtvam in izrečene besede, Pihalnemu orkestru SVEA in Pevskemu zboru Loški glas. Posebej hvala učenkam in učencem Podružnične šole narodni heroj Tone Okrogar Kisovec,

ki so skupaj s svojimi mentorji tudi letos obiskali spominska obeležja, prižgali sveče ter položili priložnostne ekološko okrašene spominke. Zahvala gre vsem praporščakom (Območnega združenja Zveze veteranov vojne za Slovenije Zasavje, Policijskega društva Sever Zasavje, Občinskega združenja slovenskih častnikov Zagorje, Gasilskemu društvu Loke ter vsem praporščakom ZB za vrednote NOB iz krajevnih organizacij v organizaciji Zdrženja ZB za vrednote NOB Zagorje).

Poklon velja predvsem krajanom in krajanom, ki so napisani na tem osrednjem spomeniku na Lokah, in vsem, ki so dali življenje v vseh vojnah, da imamo svojo državo Slovenijo.

Janez Krznar

Ljubljana:

26. aprila letos, na 80. obletnico večera, ko je bila leta 1941 ustanovljena Osvobodilna fronta, so se ob 18.20 na Prešernovem trgu v Ljubljani z vseh vetrov zbrali pevke in pevci MePZ Lipa zelenela je. Razporejeni na obodu notranjega kroga, upoštevaje epidemiološke predpise, so zapeli ne-

kaj partizanskih pesmi. Na prostornem Prešernovem trgu so zadonele Le vkup, Pesem o svobodi, Hej brigade in Lipa, kateri je upor zoper nacizem in fašizem nadel današnjo slavo. Mimoidoči so postali in pevce nagradili z bučnim ploskanjem. Izzveneli so zadnji takti Lipe in pevci so krenili vsak v svojo smer.

Andrej Kerin

Kozarnica:

Letošnja osrednja spominska slovesnost Pokrajinskega sveta ZB za Koroško ob 80. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte je bila 16. oktobra na Kozarnici pod Uršljo goro.

Prireditve so se udeležili Ajaž Verhovnik, generalni sekretar ZB NOB Slovenije in tudi podžupan Občine Ravne na Koroškem, pohodniki in predstavniki združenj iz Radelj, Dravograda, Slovenj Gradca in Mežiške doline ter Velenja in Maribora. Prisotni so bili tudi podpredsednica Zveze koroških partizanov Mojca Koletnik in praporščaki s Koroškega in iz Maribora. V kulturnem programu so nastopili pevke kotuljskega zbora Solzice, harmonikar Tone Briner, član Harmonikarskega orkestra Prežihov Voranc in recitatorka Danica Hudrap.

Zbrane je na osrednji proslavi ob 80. obletnici ustanovitve OF pozdravil predsednik PS Koroška Stanislav Ovnič. »Zbrali smo se na mestu, do koder je mogoče dostop z avtomobili. Visoko v strmimi nad nami, do koder je mogoče

le peš, stojita na robu globoke grape dve brunarici, kjer je bil med vojno od novembra 1944 pa vse do osvoboditve sedež Okrožja KPS za Dravograd. Pred nekaj leti je brunarici, od katerih leži ena na območju Občine Ravne na Koroškem, druga pa na območju Občine Slovenj Gradec, obnovila Krajevna organizacija ZB Kotlje,« je med drugim povedal Ovnič.

Več o dogajanju med vojno na Koroškem in pomembnih dejstvih, povezanih s Kozarnico, je udeležencem povedal slavnostni govornik Aljaž Verhovnik. Poudaril je, da se je organizirano delovanje OF na Koroškem začelo 12. oktobra 1942 na Navrškem vrhu nad takratnim Guštanjem. Sedemčlanskemu odboru je predsedoval aktivist Beno Kotnik - Hostnik, lastnik Lubasove kmetije, član Okrožnega komiteja KPS Dravograd in Okrožnega komiteja KPS. Politično delovanje odbora je s svojim obiskom 1. novembra 1942 prišel spodbudit Pavle Žavcer - Matjaž, sekretar Okrožnega komiteja KPS za Koroško.

13. maja 1943 je bila pod Belo pečjo v Bistri organizirana konferenca aktivistov. Njihovo politično delo je privedlo do ustanovitve okrožja KPS za Koroško in tudi do ustanovitve okrožja KPS za Dravograd, ki je od jeseni 1944 pa vse do osvoboditve delovalo na Kozarnici.«

Stanislav Ovnič

Hudo polje, Vojščica:

V spomin na največjo humanitarno akcijo v drugi svetovni vojni na območju severne Primorske je 28. avgusta potekal že 38. pohod po poteh prenosa ranjencev. Vsakoletno prireditev organizirata Zdrženje borcev za vrednote NOB Idrija - Cerkno in Društvo vojnih invalidov Nova Gorica. Pohod je potekal iz treh smeri, in sicer po trasah Želin-Vojško, Predmeja-Hudo polje in Zadlog-Hudo polje. Na letošnjem pohodu je bilo več kot 90 udeležencev. Spominska slovesnost je potekala na Hudem polju, kjer je bil slavnostni govornik poslanec državnega zbora Samo Bevk (njegov oče je med vojno spremljal prenos ranjencev), zaključna pa na Vojščici pred grobiščem, kjer je udeležence nagovoril Božo Novak, član predsedstva ZB NOB Slovenije. Zbrani so na Hudem polju prisluhnili tudi besedam Marka Laha, sina zdravnice Pavle, in partizanke Valerija Skrinjar Tvrz.

Vojaška operacija prenosa ranjencev se je začela 7. avgusta 1944 in je potekala 14 dni. Šlo je za prenos ranjencev iz bolnišnic Pavla in Franja na Notranjsko. Pot do letališča Nadlesk je bila dolga 145 kilometrov. Preko letališča Nadlesk in Otok v Beli krajini so zavezniki v južno Italijo premestili okoli 600 ranjenih partizanov.

Spominska slovesnost na Hudem polju

Zaključna prireditev na Vojsčici

Frata:

OZSČ Novo mesto, Dolenjske Toplice, Mirna Peč, Šentjernej, Šmarješke Toplice, Škocjan, Straža in Žužemberk so v sodelovanju z ZB za vrednote NOB Novo mesto, PVD Sever Dolenjska in Bela krajina, Društvom Novomeška četa, PD Krka in SD Novo mesto pripravili tradicionalni nočni pohod na Frato.

S pohodom se spominjamo ustanovitve Novomeške partizanske čete, ki je 29. oktobra 1941 s Frate krenila na prvi organizirani napad na Dolenjskem, na napad na nemško postojanko na Bučki. S tem smo zaznamovali tudi spominski dan Mestne občine Novo mesto. Pohodniki so krenili na pot iz Luknje pri Prečni, Žužemberka in Golobinjeka pri Mirni Peči. Skupno jih je bilo 67. Pri domu na Frati, kjer je bila krajša slovesnost, se je zbralo 123 udeležencev, ki so morali izpolnjevati pogoj PCT.

V krajšem kulturnem programu, ki ga je povezovala Anamarija Andrijanič, so nastopili Zinka Potočar Korošec, Franc Umek in Peter Moravec. Udeležence sta pozdravila župan Žužemberka Jože Papež in podžupanja Novega mesta Sara Tomšič. Slavnostni govornik je bil Uroš Dular. Izvedbo dogodka so podprle občine Novo mesto, Straža, Žužemberk in Mirna Peč ter prevozi FS Žužemberk. Pohodniki in udeleženci so se zadovoljni vrnili domov, saj jih je letos pospremlilo lepo vreme.

Vasilije Maraš, foto: Marko Klinc

Dovje, Mojstrana:

Dan spomina na mrtve je dan bolečine. Spominjamo se ga s ponosom, ljubeznijo, žalostjo v srcih. A ne pozabimo preteklosti, ne pozabimo grozot vojn in spomnimo se vseh tistih, ki so v usodnih časih žrtvovali svojo mladost, sanje, življenje za obstoj, preživetje in svobodo slovenskega naroda. Zato ne zapravimo njihove dediščine, ki so jo skozi stoletja izbojevali v krvi in trpljenju. Nam živim naj bo opomin, da tisti, ki so umrli, niso umrli zaman.

Vsi so darovali svoje življenje za našo domovino v različnih obdobjih in razmerah tako v časi prve in druge svetovne vojne in v času zadnje – leta 1991, čeprav kratke, a odločilne vojne za našo samostojnost, za našo državo.

Veliko krvi je bilo prelite, številni so bili ustreljeni kot talci. Številne družine so sovražne sile izgnale od toplega ognjišča ali pa požgale cele vasi. Upamo in verjamemo, da se ta krvava dejanja ne bodo nikoli več ponovila. Da brat brata ne bo pokončal, sosed sosedu ne bo izdal.

Kako velik je bil krvavi davek v občini Kranjska Gora, pripovedujejo vklesana imena na ploščah in spomenikih, v gozdu in na senožetih. Te tiho šepetajo zgodbe, ki jih je zapisal čas. V krajevni skupnosti Rateče - Planica so plošča, spomenik in plošča iz prve svetovne vojne, v krajevni skupnosti Podkoren so plošča, grobišče in plošča v spomin svetovne vojne (grobišče je obnovljeno), v krajevni skupnosti Kranjska Gora so štiri plošče, trije spomeniki in grobišča ruskih vojakov, Ruska kapelica iz prve svetovne vojne (spomenik, steber pri pokopališču je obnovljen), v krajevni skupnosti Rute - Gozd Martuljek - Srednji vrh sta dve plošči in spomenik, ki je obnovljen, v krajevni skupnosti Dovje - Mojstrana je 18 obeležij. Na Dovjem sta pokopana ruska borca Andrej in Miha, tam je tudi spomenik prve svetovne vojne, v

Dragi in v Begunjah pa so kamni, na katerih so imena talcev, občanov občine Kranjska Gora (v Dragi so obnovljeni kamni in napis).

Ohranili bomo spomine na slavne dni naše zgodovine in vrednote, ki so navdihnile tedanji rod, te tudi danes ne smejo biti pozabljene. Morajo se ohraniti, kajti tako kot drevo ne more rasti brez korenin, narod brez zgodovinskega spomina ne more ostati. Letos zaznamujemo 80. obletnico upora proti okupatorju, 80. obletnico vstaje v naši dolini, 80. obletnico smrti prvoborca Alojza Rabiča z Dovjega, 80. obletnico izseljevanja naših občanov.

Delegacija ZB za vrednote NOB v občini Kranjska Gora je v imenu občanov položila venčke in ekološke sveče v Dragi in Begunjah, predstavniki KS v občini pa so sprejeli venčke in jih položili pred spomenike narodnoosvobodilnemu boju v svojih KS.

Sonja Mirtič

Žiri:

23. oktobra smo v Žireh praznovali dan spomina, spomin na dan, ko je bila leta 1943 iz Žirov nagnana nemška vojska.

Po kapitulaciji Italije, ko so pod pritiskom brigad XXXI. divizije padle postojanke v Leskovici, Sovodnju in Fužinah, se je začel boj tudi za same Žiri. Nemci so se zavedali, da se jim slabo piše in da jih morajo čim prej zapustiti.

22. oktobra so ves dan s topovi obstreljevali položaje okoli ceste proti Gorenji vasi in si tako utirali pot za pobeg iz obroča. Da bi si zagotovili čim varnejši umik, so grozili s streljanjem domačinov, in to sto za vsakega mrtvega in 50 za ranjenega nemškega vojaka. Kot dodatno zavarovanje so s seboj vzeli sedem talcev, ki so jih zatem spustili v Gorenji vasi. In tako 23. oktobra 1943 v Žireh ni bilo več nemških vojakov.

Marijan Križman, dr. Milan Brglez in Ivan Albreht so položili cvetje pri spomeniku pred Osnovno šolo Žiri, posvečenem 133 padlim borcem, talcem in žrtvam vojne 1941–1945 iz krajevne skupnosti Žiri ter 91 neznanim borcem, padlim v tem okolišču.

24. oktobra 1943 je bil v Žireh na Lednici kot prvi na Gorenjskem izvoljen Narodnoosvobodilni odbor za občino Žiri. Takoj so se lotili mobilizacije za boj sposobnih moških in fantov, izveden je popis prehranskih artiklov in drugega materiala v trgovinah, popisan je material v čevljarstvih delavnicah, kar je pač ostalo, saj so Nemci veliko tega odpeljali s seboj.

Zaradi ohranjanja spomina na te dogodke in prenosa pomena vrednot NOB sedanjim generacijam smo v Žireh 23. oktobra pripravili prireditev Dan spomina. Poleg članic in članov KO ZB NOB Žiri so se prireditve udeležili tudi predstavniki sosednjih in loških organizacij ZB NOB, Društva izgnancev Slovenije, primorski prijatelji iz Velikega Polja, predsednik ZBZ NOB Slovenija tovariš Marijan Križman, ki je bil tudi slavnostni govorec, evropski poslanec dr. Milan Brglez in drugi somišljeniki ter simpatizerji.

V Kulturnem središču Stare Žiri so v programu sodelovali učenci Osnovne šole Žiri ter harmonikar Jernej Jemc s pevcem Antonom Habjanom. V dneh pred prireditvijo so člani KO obiskali spominska obeležja na Žirovskem, jih uredili in položili cvetlične aranžmaje.

Ivan Albreht

Črnomelj:

Tudi v Beli krajini tako kot po večjem delu naše domovine so takoj po okupaciji takratne Jugoslavije ljudje začutili, da se bo agresorju treba upreti. Tako so se v Črnomlju v noči z 11. na 12. avgust 1941 zbrali fantje in izvedli napad na vlak in italijansko postojanko pri vranoviškem mostu. Ta napad je bil prva organizirana akcija zoper sovražnika na ozemlju Bele krajine in je pomenil tudi rojstvo prve belokranjske čete, ki se je takoj po omenjeni akciji premaknila na skrivno mesto pri Miklarjih.

V Združenju borcev za vrednote NOB Črnomelj smo še posebno ponosni, da Krajevna skupnost Črnomelj v spomin na ta dogodek praznuje svoj krajevni praznik. Tudi v našem združenju smo se temu praznovanju pridružili s tremi dogodki.

Najprej smo se v juliju poklonili požigu vasi Svibnik, ki se je zgodil leta 1942, in sicer tako da smo tudi letos s pomočjo Lokostrelskega kluba Paradoks na vadbišču za člane združenja izvedli lokostrelski hitri tečaj.

11. avgusta smo pri vranoviškem mostu zaznamovali 80. obletnico prvega organiziranega napada na sovražno italijansko vojsko. Po krajši slovesnosti, ki jo je naš član Vlado Laknerpoestril s harmoniko in venčkom partizanskih pesmi, smo si v sodelovanju s Krajevno skupnostjo Črnomelj ogledali razstavo Domovina je kul(tura), ki je postavljena v Kulturnem domu Črnomelj. Ta stavba je bila po kapitulaciji Italije prostor, kjer je leta 1944 potekalo zasedanje SNOS.

23. avgusta smo izpeljali V. memorial Svibnik 42. Že peto leto uspešno sodelujemo z Lokostrelskim društvom Paradoks in mladimi lokostrelci, ki so tudi letos izvedli tekmovanje. Udeležencem smo podelili priznanja in jim na kratko predstavili pomen narodnoosvobodilnega boja pri osvoboditvi in ne nazadnje tudi pri osamosvojitvi Slovenije.

Albina Strekelj

Borjana:

23. oktobra je bila v vasi Borjana v Breginjskem kotu slovesnost ob vnovični postavitvi spominske plošče, postavljene septembra leta 1973 na stavbo osnovne šole. Plošča je bila po potresu leta 1976, ko so stavbo porušili, odstranjena in shranjena.

Na mestu, kjer je stala stavba šole, je danes parkirišče. Šola je bila zgrajena v času Avstro-Ogrske. Ko je po prvi svetovni vojni Primorsko zasedla Italija, je v petrazrednici pouk še potekal v slovenskem jeziku. Po Gentilejevi reformi je v šolskem letu 1923/24 v prvem razredu pouk potekal le v italijanskem jeziku. V šolskem letu 1927/28 je bil pouk za vse razrede samo v italijanskem jeziku. Šele v Kobariški republiki, na svobodnem ozemlju leta

1943, je spet zaživela slovenska šola. Po vojni so v osemletko hodili učenci iz Borjane, Kreda, Potokov in Podbele. Od leta 1964 so se učenci višjih razredov že vozili v matično šolo v Kobaridu, leta 1973 pa je bila podružnična šola ukinjena. V tem letu je bila plošča tudi postavljena na stavbo šole. Močno poškodovano šolo so junija leta 2016 porušili.

V času Kobariške republike je v stavbi šole 22. oktobra 1943 potekala razširjena konferenca za aktiviste Osvobodilne fronte in delegate organizacij Komunistične partije Slovenije iz Kobariške republike in Posočja ter vojaških enot z območja Kobariške republike. Vodili so jo dr. Joža Vilfan, član pokrajinskega odbora Osvobodilne fronte za Primorsko, Franc Leskovešek - Luka, sekretar Okrožnega komiteja Komunistične partije Slovenije in član Glavnega štaba Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije, ter Franc Kravanja - Peter Skalar, sekretar Okrožnega komiteja Komunistične partije Slovenije za Tolminsko. Na konferenci je sodelovalo približno 80 delegatov, njen namen je bil povezati vse v skupni cilj, ohraniti in obraniti Kobarisko republiko ter združiti vse sile za osvoboditev od okupatorja. Ta konferenca je imela močan odziv in je bila najmnogičnejše in najpomembnejše politično zborovanje v času Kobariške republike.

Na slovesnosti ob ponovnem odkritju plošče se je zbralo lepo število domačinov. Ploščo je odkrila Jožica Komel, takratna učiteljica v šoli, o pomenu konference je spregovoril tovariš Rok Uršič, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin. Svoje vtise o očetu, ki je bil udeleženec te konference, pa je podala 98-letna domačinka, partizanka, danes živeča v Postojni, Anica Hrast Cucek.

Vojko Hobič

Cvibelj:

23. oktobra je bila pri spomeniku NOB na Cvibelju nad Žužemberkom spominska slovesnost, ki so se je kljub slabšemu vremenu udeležili številni obiskovalci in visoki gostje, praporščaki, spominska partizanska četa in garda Slovenske vojske. Zbrane je nagovoril župan občine Žužemberk Jože Papež, slavnostni govornik pa je bil predsednik državnega zbora Igor Zorčič. Ob častni straži Slovenske vojske in spremljavi Pihalnega kvarteta Orkestra Slovenske policije so se padlim s polaganjem vencev in cvetja poklonili župan občine Žužemberk, delegacije tujih diplomatskih predstavništev in številnih domoljubnih organizacij, ki ohranjajo spomin na vrednote narodnoosvobodilnega boja.

Na spomeniku, ki stoji nad največjo partizansko grobnico v Sloveniji, so vklesana imena 1.144 padlih bork in borcev med drugo svetovno vojno, aktivistov narodnoosvobodilnega boja in civilnih žrtev nacizma in fašizma v Suhi krajini, med njimi tudi vojaki iz sedemnajstih drugih držav. Vkllesanih ni še 914 imen, na seznamu pa manjkajo še imena 123 neznanih žrtev. Spomenik nad grobnico je bil odkrit 22. julija 1961 ob 20. obletnici vstaje slovenskega naroda v boju proti okupatorju in domačim izdajalcem. Za urejenost okolice spomenika vzorno skrbita občina Žužemberk in Občinska organizacija ZB za vrednote NOB Žužemberk, ki je letos za vestno delo in ohranjanje vrednot narodnoosvobodilnega boja prejela zlato plaketo ZBZ NOB Slovenije.

V kulturnem programu so udeleženci slovesnosti prisluhnili recitatorkama Lari Štrasberger in Sanji Štravs iz Osnovne šole Žužemberk ter partizanskim pesmim v izvedbi Vladislava Korošca in Marjetke Popovski, povezovalac Vid Čopi pa je v vezno besedilo vpletel pretresljiva pričevanja otrok iz časa druge svetovne vojne.

Darko Pucelj, foto: Štefka Makovec

JUBILEJI

97 let
Terezije Proič

11. oktobra je svoj 97. rojstni dan praznovala tovarišica Rezi Proič, članica KO ZB za vrednote NOB Steklarna Hrastnik. Rezi se je rodila 11. oktobra 1924 v Hrastniku, v krajevni skupnosti Steklarna. Njen dedek Viktor Koelner je v Hrastnik prišel s Tirolskega in se zaposlil v steklarni. Tudi oče Alojz je kot mlad fant dobil delo v steklarni, spoznal dekle in se poročil. V družini je bilo pet otrok. Med vojno in po njej je oče postal obratovodja v tovarni in tako je družina lahko bolje zažive-la. Rezi je končala osnovno šolo v Hrastniku in dobila delo kot odnašalka v tovarni.

Spomladi leta 1943 je dobila poziv za vojaški nabor in bila poslana na delo v Avstrijo. Med vojno so Nemci vsa mlada dekleta pošiljali na prisilno delo k tamkajšnjim bogatim družinam, da so jim služila in delala tudi na poljih. Ker je

Rezi znala dobro govoriti in pisati nemško, je bila dodeljena nemški družini za varuško deklici. Tako kot vsa dekleta je bila nastanjena v gradu Hunenbrun. Tam je dočakala svobodo, se vrnila domov v Hrastnik in se spet zaposlila v steklarni, najprej kot delavka, pozneje pa je napredovala v referentko za osnovna sredstva. Steklarna je v tistem obdobju potrebovala veliko delovne sile in delavci so prihajali od vsepovsod, tudi iz sosednje Hrvaške. Tako je Rezi spoznala svojega moža Andreja in se poročila. V zakonu sta se jima rodila hči Travte in sin Andrej.

Po upokojitvi je Rezi sodelovala v DU Hrastnik za teren lokalne skupnosti Steklarne Hrastnik. V ZB za vrednote NOB se je včlanila že leta 1984 in prevzela naloge kot poverjenica članstva v KO na terenu. Vedno se je rada udeležila vseh dejavnosti in proslav doma in po Sloveniji. Zdaj ko so leta že previsoka za izlete in prireditve, pa skrbno prebira časopise, gleda televizijo ter tako spremlja vse novice in dogodke, ki, kot pravi, ne prinašajo dobrih časov. Za njeno zdravje in dobro počutje v lastnem domu lepo skrbi njen sin Andrej.

Tovarišica Rezi je v ZB za vrednote NOB Hrastnik najstarejša članica, zato jo je ob tej priložnosti obiskala članica Vanda Hafner in ji v imenu vseh članov ZB prenesla iskrene čestitke ter želje za trdno zdravje in zadovoljstvo.

ZB za vrednote NOB Hrastnik

100 let
Jožefe Jablanšek

Letos smo skupaj z našo članico KO ZB NOB Vinska Gora Jožefo Jablanšek praznovali veliki dan. Naša dolgoletna članica Jazbeška Pepca je namreč praznovala stoti rojstni dan. Kot najstarejša izmed sedmih otrok se je rodila Banovškovi staršem na Tuševi kmetiji na Lopatniku. Že kot otrok je opravljala razna kmečka opravila, ko je odrasla, je znala narediti vse.

Na njej so težak pečat pustili tudi časi druge svetovne vojne, kar so njeni še sedaj živi bridki spomini, a se je obdobje vojne na srečo za vse dobro končalo. Leta 1951 se je

poročila in se preselila na jazbeško domačijo v Lipje. Bila je odlična kuharica, delala je na manjši kmetiji in pri kmečkih opravilih z veseljem pomagala tudi sosedom. Po moževi smrti se je pridružila pevskemu zboru Društva upokojencev Velenje, kjer je z veseljem prepevala vse do svojega 85. leta. Draga naša Pepca, naj vas ljubezen obišče vsak dan, naj vsak trenutek bo z njo posladkan! Naj se vam vedno le tisto zgodi, kar vaše si srce želi.

Janja Rednjak

80 let
Katice Pintarič in Tatjane Štukelj

Dve dejavni dolgoletni članici Upravnega odbora Društva Dobrnici sta letos praznovali jubilejni 80. rojstni dan, to sta Katica Pintarič in Tatjana Štukelj.

Katica Pintarič se je rodila 25. oktobra 1941 v Hašicah pri Osijeku. Njeno otroštvo je bilo težko. Ko je mlada družina v drugi svetovni vojni izgubila očeta, se je vrnila v Slovenijo. Katica je bila odlična učenka in v Mariboru je končala trgovsko šolo. Zaposlila se je na SZDL in bila imenovana za sekretarko SZDL Ormož. Pozneje se je preselila v Maribor. Zaposlila se je

v turistični agenciji Kompas, nato v Domu učencev Tezno, Maribor, kjer je opravljala delo tajnice. Nekaj let je bila tudi tajnica Zveze prijateljev mladine Maribor. Zahtevna dela je Katica opravljala vzorno, za kar je dobila mnogo pohval in priznanj. Leta 1991 se je upokojila. Kljub oddaljenosti je s hčerjo Lidijo, ki živi v Avstraliji, v vsakodnevnem stiku in se skupaj veselita njenih dosežkov.

Predsednica podružnice Društva Dobrnici v Mariboru je vse od 2. decembra 2008 in je članica Upravnega odbora Društva Dobrnici. Soorganizirala je več dogodkov in

PROJEKTI - Evropska antifašistična dediščina

»Naša preteklost je pogosto bolj negotova kakor naša prihodnost«

Projekt Evropska antifašistična dediščina – orodje za boj proti sodobnim oblikam diskriminacije in nestrpnosti prehaja v svojo sklepno fazo. Zaključek Šole demokracije, ki je bila izvedena v vseh treh sodelujočih državah v projektu, je bila skupna okrogla miza v Zagrebu z naslovom Zgodovinski revizionizem na pojugoslovanskem območju. Iz Slovenije se je okrogle mize udeležilo šest mladih udeležencev in udeleženk Šole demokracije, dr. Oto Luthar kot predavatelj in Marjan Šiftar v imenu predsedstva ZZB NOB.

V imenu mladih udeležencev, članov organizacije Mladi borci ZZB NOB, je poročilo napisal Luka Radičević: »22. oktobra 2021 smo se mladi člani ZZB za vrednote NOB udeležili okrogle mize z naslovom »Povijesni revizionizam na post-jugoslovanskem prostoru« (Zgodovinski revizionizem na pojugoslovanskem območju), ki jo je organizirala Zveza borcev in antifašistov (SABA) Republike Hrvaške. V zagrebški dvorani Urada SABA so na okrogli mizi sodelovali prof. dr. Hrvoje Klasić (Zveza borcev in antifašistov Republike Hrvaške), mag. Dino Dupanović (Zveza antifašistov in borcev Bosne in Hercegovine) in dr. Oto Luthar (ZRC SAZU, Inštitut za kulturne in spominske študije, ZZB NOB Slovenije). Ob prihodu je bila ekipa mladih iz Republike Slovenije zelo prisrčno sprejeta. Najprej smo si ogledali razstavo o partizanski bolnici na Petrovi gori, potem pa se je začela okrogla miza. Okroglo mizo je poslušalo približno 45 obiskovalcev, med njimi je bilo tudi nekaj predstavnikov hrvaških medijev.

Najprej je nastopil dr. Oto Luthar, ki je svoj del izvirno poimenoval »Od svastike do svinjske glave, od izenačevanja do zamenjave vloge storilca in žrtve in od revizije do odpora«. Njegov nastop je bil v skladu z naslovom razdeljen v tri sklope. Dr. Luthar je predstavil veliko zanimivih primerov vojne dediščine iz jugoslovanskega obdobja v slovenski državi ter poskuse njihovega spreminjanja glede na potrebe oblasti in z nastopom pritegnil pozornost polne dvorane.

Mag. Dino Dupanović, kustos muzeja Bihačko-cazinskega kantona, je na primeru Bihaća ilustriral vpliv diskurza in vojaških simbolov na multietničnost tega kraja ter Bosne in Hercegovine nasploh. S tem

O bistvu njegovega nastopa veliko pove naslov »Čiji je stari bija ustaša a čiji partizan« (Čigav dedek je bil ustaš in čigav partizan). Sledila je precej živahna razprava vseh prisotnih, v kateri smo sodelovali tudi slovenski udeleženci, o tem, kako se srečujemo s svojo preteklostjo in ali smo sposobni obračunati z njo.

je predstavil kratek zgodovinski pregled dogajanj na tem območju v obdobju Jugoslavije kakor tudi različne sledi, ki so jih ti dogodki pustili za seboj. V okviru njegovega nastopa smo mladi dobili posebno sporočilo o odnosu med preteklostjo in prihodnostjo: »Naša preteklost je pogosto bolj negotova kot naša prihodnost.« Tretji predavatelj na okrogli mizi je bil domačin, prof. dr. Hrvoje Klasić iz SABA Republike Hrvaške, ki je predstavil stanje na Hrvaškem. Uporabil je primere posnetkov nedavnih dogajanj in tako pisnega kakor govornega diskurza.

Za nas mlade je bil dogodek zelo zanimiv in veseli smo, da smo se ga lahko udeležili. Zato se ob tej priložnosti zahvaljujemo prof. dr. Ljubici Jelušič in ZZB NOB Slovenije, da nam je bilo to omogočeno. Nauk okrogle mize pa lahko strnemo v besedno zvezo bratstvo in enotnost, česar se moramo spominjati kljub ne vedno prijetni zgodovini. Na nas pa je, da ne dovolimo, da se nenormalno in tudi nepravilno normalizira ter tako postane vsakdan.

Luka Radičević

Za vsebino tega dokumenta je v celoti odgovorna ZZB za vrednote NOB. Dokument ne odraža stališč Evropske unije.

Co-funded by the Europe for Citizens Programme of the European Union

Katica Pintarič

tematskih okroglih miz ob dnevu žena, na katerih so sodelovale izjemne predstavnice ženskega gibanja v Sloveniji. Vse to dela neutrudno, zavzeto in s srcem in tako izjemno prispeva k uspešnemu delovanju Društva Dobrnici. **Tatjana Štukelj, roj. Ocepek**, je bila, kot sama pove, vojno dete in ilegalček. Mama Angela Ocepek je bila večkrat zapr-

Tatjana Štukelj

lovanja Društvu Dobrnici ne bi uspelo dokončati mnogih nalog. Čeprav je tiha in nevsiljiva, je prav ona nena-domestljiva in povezovalna članica, ki pomaga pri razreševanju konkretnih nalog in pri snovanju usmeritev za nadaljnje delo.

Vera Klopčič, foto: Enver Palalič, Iztok Štukelj

NOVE KNJIGE

Knjiga je lahko tudi orožje

Za slovensko družbo je po nastanku samostojne države značilno, da si zasluge za uresničitev te »stoletne zamisli« prilašča le peščica sodelujočih, in to tista, ki je bila nosilka prevrata družbenega in političnega sistema; tista, ki je na prapor demokracije (bolj ali manj prikrito) pripela izrazito zanikovalsko držo in potrebo po uničenju vsega, kar je bilo doseženo v času samoupravnega socializma in skupne države SFRJ. Prav prekrojjevalska praksa samoklicanih borcev za demokracijo je spodbudila dr. Tomaža Časa, da je pripravil knjigo *30. OBLETNICA AKCIJE SEVER IN 25 LET DELOVANJA ZDRUŽENJA SEVER*, ki je v oktobru leta 2021 zagledala luč sveta. Kot eden od zgodovinskih pristojnih za oblikovanje celovitega spomina je celovito predstavil eno od ključnih akcij slovenske policije (takrat »milica« imenovane) v odločilnih razmerah za nastajanje samostojne države. Avtorjevo politološko poglobljeno in na množico različnih zanesljivih virov oprto predstavitev akcije Sever dopolnjujejo uvidi vrste sodelujočih, ki tako z imeni in priimki vstopajo v slovensko javnost in njen zgodovinski spomin.

Če ne bi bilo tega dela, bi številni, ki jih zanima dejansko dogajanje, ostali brez ustreznih in verodostojnih opisov in razlag; številni bi lahko verjeli, da se je država Slovenija rodila le zaradi akcije strojevodij, ki so preprečili prihod mitingašev na »miting resnice« (1. decembra 1989) v Ljubljano; ali da ni bilo obsežnega sodelovanja med političnim vodstvom Socialistične republike Slovenije in republiški pristojnimi varnostnimi organi. Še bi lahko naštevali enostranske pripovedi »drugače mislečih! Pa bo bolje, če bodo bralci posegli kar po knjigi in si približali to, kar spada v jedrni nabor individualnega vedenja in skupnega zgo-

dovinskega spomina pripadnikov te narodne in državne skupnosti.

S to knjigo je dosežen namen »predstaviti akcijo Sever in delovanje Zdrženja Sever na način, kot si to tudi zaslužijo vsi takratni miličniki, delavci organov za notranje zadeve oziroma policijski veterani in vsi drugi, ki so sodelovali pri razvoju demokratičnih in osamosvojitvenih procesov konec osemdesetih let v Republiki Sloveniji...«, kot akcijo, ki jo je »oče slovenskega na-

Dr. Tomaž Čas - avtor knjige o akciji Sever in delovanju Zdrženja Sever

roda« Janez Stanovnik na posvetu ob njeni 20. obletnici primerjalno natančno označil: »Jaz mislim, da ni bila akcija Sever za slovensko zgodovino nič manj pomembna, kot je bila naša narodnoosvobodilna borba, in nič manj pomembna, kot je bila vojna za Slovenijo.«

Da ne bi akcije Sever zamolčevali ali jo preprosto potiskali na obrobje osamosvojitvenih procesov, že

več kot četrto stoletja skrbi Združene Sever, od leta 1994 v društvo organizirana skupina udeležencev in podpornikov te akcije. V knjigi je več poglavij namenjenih tudi izredno razvejenemu delovanju več tisoč pripadnikov tega interesnega združenja, ki v zadnjih letih deluje kot Zveza policijskih veteranskih društev Sever (ZPVD). Opise in razlage posameznih pomembnih dogodkov smiselno dopolnjujejo različni dokumenti, ki so nastali ob 25-letnici združenja in 30. obletnici akcije Sever. Tako se bralstvo lahko »oboroži« z znanjem za zavračanje neprekinjenih in stopnjevanih poskusov potvarjanja dejanskega osamosvojitvenega dogajanja,

Duhovno vezivo vseh teh pričevanj je prepričanje, da se organizirano in množično izvedeno osamosvajanje slovenske narodne skupnosti ne more in ne sme skriti v pristranske razlage in povečevanje zaslug peščice »zaslužnih«, da so se korenine uporniškega in svobodoljubnega delovanja na Slovenskem razvijale od Maistrovih in tigrovskih borcev ter se posebej okrepile v partizanskem narodnoosvobodilnem boju (1941–45) in znova oživele v času osamosvajanja. To je posebej poudarjeno v zadnjem poglavju (Namesto zaključka), ki vsebuje tudi kronološki pregled akcije Sever od 1986 do 1. decembra 1989.

Že pogled na kazalo kaže na to, da je knjiga sestavljena iz množice raznovrstnih besedil, ki pa jih je dr. Tomaž Čas povezal v skladno celoto in tako uresničil namen dela. Ne le strokovna, temveč najširša javnost je lahko vesela, da so ji iz »prve roke« dosegljiva spoznanja, ki so za posamezne osebe in končno za celotno skupnost lahko neusahljiv vir za oblikovanje in krepitev občutka samozavesti in ponosa.

Dr. Maca Jogan

ZBORNİK

Fašizem in protifašizem v Evropi danes

Tema je še kako aktualno, ne samo za zgodovinarje in kot zgodovinska tema. Zato je tudi zbornik, ki je izšel letos in ga je pripravila Zveza antifašističnih borcev Hrvaške (SABA), izjemno aktualen in dobrodošel prispevek za razpravo o naslovni temi in tudi opora za delovanje pri prepoznavanju pojavnih oblik neofašizma in krepitev protifašistične fronte v posameznih okoljih – tudi našem – in skupnem mednarodnem okolju.

Zbornik je rezultat mednarodne konference o fašizmu in protifašizmu v Evropi danes, ki jo je SABA organizirala v februarju 2020 v Zagrebu. Konferenca je bila eno večjih mednarodnih srečanj o tej temi.

Uvodnim pozdravom pooblaščenih predstavnikov sabora in vlade Hrvaške ter nagovoru nekdanjega predsednika Republike Hrvaške Stipeta Mesiča je sledil vsebinsko celovit, zgodovinski in aktualno ter evropsko in hrvaško intoniran referat predsednika SABA F. Habulina. V razpravi so sodelovali predsednik Svetovne veteranske federacije D. V. Bergtun in predsednika Mednarodne organizacije antifašistov V. Hanti, gostujoči profesorji (dr. I. Goldstein, prof. Kulič, prof. Pusič)

in predstavniki vseh sodelujočih delegacij.

V zborniku so objavljeni vsi uvodni prispevki in referati in tudi soglasno sprejeta Deklaracija mednarodne konference fašizem in antifašizem v Evropi danes, Zagreb, 2020/2021, ki je s svojo vsebino in kot mednarodno sprejeti dokument dragocena akcijska opora tudi za delovanje ZZB, je pa tudi zelo konkreten prispevek v razpravi v okviru Konference o prihodnosti Evrope (EU)! Zbornik je bil pripravljen s finančno podporo EU, izšel je v nakladi 300 izvodov v hrvaščini in angleščini.

Na konferenci je dala viden prispevek tudi delegacija ZZB za vrednote NOB Slovenije: podpredsednik Bojan Pahor, ki je tudi v delovnem predsedstvu konference, z referatom o pobudi Zveze borcev za prepoved nacifašistične simbolike in Marjan Šiftar s predstavitevjo stališč ZZB o Resoluciji Evropskega parlamenta o pomenu zgodovinskega spomina za prihodnost Evrope. V zborniku so objavili tudi referat predsednika ZZB Marijana Križmana o pobudi ZZB za prepoved nacifašističnih simbolov.

Marjan Šiftar

Dopisnikom Svobodne besede

Z namenom, da bi bil časopis Svobodna beseda še bolj privlačen in vsebinsko pester, prosim dopisnike in druge sodelavce, da upoštevajo nekatera navodila:

- Članki lahko obsegajo največ 6500 znakov (po predhodnem dogovoru) in fotografijo.

- Za rubriko Imeli smo ljudi so lahko članki dolgi največ 2000 znakov. Prav toliko znakov naj obsegajo prispevki za rubriko Jubileji.

- Za rubriko V sliki in besedi naj članki ne presegajo 2000 znakov, priložena fotografija naj ima resolucijo vsaj 200 dpi ali velikosti 1 mb (fotoaparate ali telefone nastavite na najvišjo možno kvaliteto slike)

- Pisma bralcev so zelo dobrodošla, vendar imajo lahko največ 2500 znakov.

- Slike, ki jih pošiljate, prosimo, označite s krajem dogodka ali naslovom, kakor je v članku.

- Vse članke in sporočila pošiljajte na dopisništvo: svobodna.beseda@zzb-nob.si

- Rok za oddajo prispevkov je do 10. v mesecu oziroma po dogovoru z odgovornim urednikom.

Zahvaljujem se vsem sodelavcem, saj brez njih ne bi mogli ustvarjati časopisa, ki dobiva vse boljše ocene bralcev in strokovne javnosti.

Lep pozdrav, odgovorni urednik

SPOROČILA

VPRAŠALNIK SVOBODNA
ZA BRALCE B E S E D A

Spoštovana bralka, spoštovani bralec Svobodne besede!

Do letošnjega novembra se je nabralo že toliko številčk Svobodne besede (SB), da se lahko za hip ustavimo in ocenimo, kako uspešno je bilo urejanje tega glasila, na podlagi ocene pa načrtujemo, kako naprej. K izvedbi te naloge prijazno vabimo zveste bralke in bralce SB.

Zato vas prosimo, da si vzamete nekaj minut časa in na podlagi lastnih bralskih izkušenj odgovorite na naslednja vprašanja tako, da obkrožite črko pred izbranim odgovorom ali pa zapišete svoj odgovor.

1 Svobodno besedo berem:

- a) redno
- b) občasno

2 V vsaki številki:

- a) najprej pregledam vsebino od naslovnice do zadnje strani, potem pa začnem brati vse od začetka;
- b) po bežnem pregledu vsebine preberem tiste prispevke, ki me najbolj zanimajo.

3 Najbolj me privlačijo:

- a) vsi prispevki ne glede na to, v kateri obliki se pojavljajo, ki osvetljujejo dogajanje v času druge svetovne vojne in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem;
- b) redne kolumne, ki vsebinsko in kritično povezujejo vrednote narodnoosvobodilnega boja s sedanjim družbenim dogajanjem;
- c) komentarji o gospodarskem stanju doma in v svetu;
- č) predstavitev različnih dogodkov, ki oživljajo spomin na upor zoper fašizem in nacizem in boj z njim;
- d) predstavitev zaslužnih članov in članic ZB ob njihovih pomembnih življenjskih jubilejih;
- e) spominski zapisi ob smrti borcev in bork, članic in članov ZB;
- f) informacije o različnih delih, ki širijo poznavanje NOB;
- g) pisma uredništvu;
- h) križanke.

(obkrožite lahko več odgovorov)

4 Če pogrešate kakšno temo, prosimo, zapišite katero.

5 Če bi vi sami urejali SB, katere vrste prispevkov (ali rubrik) bi:

- a) povečali _____
- b) skrčili _____
- c) ukinili _____

6 Kako ocenjujete razmerje med fotografijami in besedili v SB? To je:

- a) primerno
- b) fotografij bi lahko bilo več
- c) besedil bi lahko bilo več

7 Ali poleg tiskane SB spremljate tudi e-objave (in razširjene prispevke) na medmrežju, spletu:

- a) da
- b) ne

8 Ali vam branje SB koristi pri kritičnem presojanju družbenega dogajanja doma in na tujem:

- a) da, zelo
- b) nekoliko mi koristi
- c) mi ne koristi

9 Gotovo ste se med odgovarjanjem spomnili še česa, kar bi lahko prispevalo k celovitejši oceni SB; ne oklevajte, prosimo, zapišite!

Prišli ste do konca vprašalnika.

Za razumevanje in sodelovanje se vam prav lepo zahvaljujemo!

Člani in članice uredniškega odbora SB.

Izpolnjen vprašalnik lahko pošljete v pisni obliki na sedež ZZB za vrednote NOB Slovenije (Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana) ali po e-pošti na naslov: svobodna.beseda@zzb-nob.si

IMELI SMO LJUDI

Rafael Baraga

24. avgusta smo se poslovili od Rafaela Barage (1931–2021), partizana in častnega meščana občine Postojna. Bil je fantič z veselimi otroštvi, ki mu ga je prekinila vojna. Imel je komaj deset let, ko je moral že odrasti in se srečati z grozotami, ki jih je okupator izvajal v njegovih krajih.

Še ne enajstletnega dečka je oče skupaj s preostalimi brati in mamo odpeljal v partizane. Od tega dne dalje je moral na hitro odrasti. Postal je kurirček, ki je skupaj s preostalimi otroki iskal hrano za borce in njihove družine. Pošiljali so ga tudi na skrita opazovanja z nalogo, da poroča o sovražnikovih premikih. Pri trinajstih letih je sodeloval ob prenosu ranjencev s Primorskega in Gorenjskega na Notranjsko. Na nadležnem hribu je opazoval dogajanje ob evakuaciji ranjenih partizanov proti Barju z nalogo, da poroča o morebitnem vpadu sovražnikovih enot. Pri opisovanju tega dogodka je vedno omenjal strah, ki se mu je zarezal v kosti, ko je sam stal sredi širnega hriba. Najhuje pa mu je bilo, ko o tej nalogi, ki mu je bila zaupana, ni smel z nikomer spregovoriti.

To je le en dogodek iz njegovega prekinjenega otroštva. Vojna in čas po vojni sta ga izoblikovala v uporno, odgovorno in kleno osebnost. Postal je oseba, ki sta jo na njegovi življenjski poti vedno in vsod spremljali narodna zavest, ljubezen do domovine in materinega jezika. Oseba, ki je spoštovala slehernega človeka. Po vojni pa mu je bila pomembna graditev domovine.

Svojo pot je začel v lesnem podjetju Javor v Pivki, nadaljeval pa v takratni tovarni Liv, kjer je postavil temelje vrsto let uspešnemu podjetju. Kot direktor ni nikoli pozabil na človeka. Poznal je vseh osemsto zaposlenih v podjetju. V osemdesetih letih je kot sekretar za industrijo odšel v Beograd. Bil je tudi predsednik Krajevne organizacije Zdrženja borcev Postojna.

Vsakdo, ki ga je poznal, je v njem videl poštenega, odločnega človeka. Do ljudi je bil vedno odprt. Vedno je našel pravo besedo v pravem trenutku. Znal je prisluhni, nas potolažiti, se nasmejati in nas spraviti v smeh. Bil je človek z empatijo. Do zadnjega se je boril za vrednote NOB. Zanje se je znal postaviti celo na dogodku, kjer so poskušali potvarjati zgodovino. Na ta dogodek je šel namenoma. Nekoč mi je rekel: »Veš, boli me, kako blatijo narodnoosvobodilni boj. Zato sem začel pisati spomine za svoje zanamce in vse, ki jih bodo želeli brati. Naj vidijo, kaj je bila svetla točka naše zgodovine.«

Katja Vuga

Jože Zupanc

Srečno otroštvo v Toplicah mu je prekinila vojna. Komaj nekaj več kot šest let star deček se je leta 1943 ob igri z orožjem hudo poškodoval. Iz velike rane na trebuhu in močno okrvavljene glave je odtekalo njegovo življenje. Kar tri dni

je trajala kalvarija, da so ga že napol mrtvega spustili do bolnišnice v Novem mestu. Tam so ga po površnem pregledu odnesli v mrtvašnico, češ da je mrtev. Srečno naključje je hotelo, da je v mrtvašnici nekdo opazil njegov gib. Potem so ga hitro premestili nazaj v bolnišnico, in ko se je prebujal iz nezavesti, je ugotovil, da ničesar več ne vidi.

Zaradi slepote je bilo potrebno slovo od doma. Jože je odšel v zavod za slepe v Ljubljano, kjer se je izšolal za telefonista. Takoj je dobil službo v Novem mestu, kjer je spoznal svojo Emico in si z njo v enem od novomeških blokov ustvaril družino. Ob delu je s pomočjo

žene in sodelavcev dokončal še višjo upravno šolo. Vse bolj ga je vlekelo v Toplice, saj je bil to edini kraj, ki ga je videl, in ne nazadnje tudi njegov rojstni kraj. Želja in volja sta zmagali, zgradil je hišo in zaživel med nami.

Bil je zelo delaven in sposoben človek. V domačem kraju je deloval v Društvu za vzdrževanje partizanskih grobišč v Rogu in Združenju borcev za vrednote NOB. Na naših srečanjih in zborih je vedno opozarjal na nepravilnosti v družbi in se po svojih močeh trudil za njihovo odpravo. Pomagal je tudi pri zbiranju denarne pomoči za delovanje društev. Poznal je težave slepih in kmalu postal predsednik Zveze slepih Novo mesto, bil je tudi član predsedstva slepih Slovenije, nato pa njen predsednik. Izvolili so ga za predsednika slepih in slabovidnih Jugoslavije in pozneje je postal ustanovni član Zveze slepih in slabovidnih Evrope in zadnji predsednik Zveze civilnih invalidov vojne v Jugoslaviji. Za svoje delo je prejel mnogo priznanj in odlikovanj od številnih društev in državnikov. Le redki so dobitniki zvona miru in Jože je med njimi.

Srečen je bil ob rojstvih svojih potomcev, ponosen je bil tudi na svoje in njihove uspehe. A hudi trenutki ga v življenju niso obšli. Verjetno sta bila med njimi dva najhuja, ko je oslepel in ko je izgubil sina.

Jože je imel neizmerno voljo do življenja in bolezni, ki se je pojavila, ga v začetku ni strla. Kljub njegovi močni volji ga je čez čas premagala, in kot sta si z njegovo Emico obljubila, je umrl doma. Od njega smo na en topliškem pokopališču.

Helena Miša Kulovec

Ivan Ivo Žabkar

Ivan Žabkar se je leta 1919 rodil v kmečki družini v Stari Bučki, kjer je do svojega desetega leta starosti živel pri svoji mami. Potem je moral s trebuhom za kruhom, v sosednjih vaseh je služil kot pastir in hodil v

osnovno šolo v Škocjanu. Po končani šoli je zaradi revščine služil v Škocjanu, Sevnici, Krškem in Zagrebu in se v tem času včlanil v Sokolsko društvo.

Prvič se je poročil leta 1940, istega leta pa je aprila odšel na odslužbo kadrovskega roka. Ob razpadu Kraljevine Jugoslavije se je leta 1941 vrnil domov na Staro Bučko. V začetku junija istega leta je začel delati na terenu za NOV. S tovariši iz okolice je organiziral sestanke in zbiral orožje. Pozneje se je povezal z Francem Majcnom, predvojnim revolucionarjem in organizatorjem vstaje. Kot komandir je nagovarjal mlade fante k sodelovanju v boju proti okupatorju. Nekateri so se odzvali že spomladi leta 1942 in bili so hrabri borci. Do 15. junija 1942 je Ivan zbiral tudi hrano in prostovoljne prispevke.

Ko zaradi varnosti ni mogel več delovati na terenu, je odšel v partizansko vojsko in s seboj odnesel večjo količino orožja, ki ga je zbral. Stopil je v Krško-gorjanski odred. Dodeljen je bil Robkovi četi, ki se je pozneje preimenovala v Vzhodno-dolenjski odred. V tem odredu je bil do kapitulacije Italije. 9. septembra 1943 je bil po nalogu odpoklican in dodeljen v VOS, kjer je deloval v Škocjansko-šmarješkem odredu.

Od vstopa v NOV je imel vseskozi vojaške funkcije, od vodnika do komandirja čete. V eni izmed bitk na Notranjskem je bil težko ranjen. Januarja 1945 je bil z letalom odpeljan na zdravljenje v Bari v Italiji. 17. aprila 1945 je bil po uspešnem zdravljenju z ladjo Ljubljana odpeljan v Biograd na moru. Takrat je imel čin podporočnika. Po kapitulaciji Nemčije je bil imenovan na dolžnost v enoto Zora-15, ki je bila v Novem mestu.

Januarja 1946 je naredil oficirski tečaj za zvezo pri Trupni šoli II. divizije KNOJ in bil spomladi 1947 premeščen v Kranj v I. »granični puk« KNOJ za namestnika vodje. Zaradi zdravstvenih težav se je istega leta umaknil z vseh vojaških funkcij in odšel domov v Staro Bučko, kjer se je ponovno poročil s terensko delavko in partizanko. Z njo si je ustvaril družino in do svoje smrti živel na domu v Stari Bučki. Prvo ženo so kot terenko ubili pripadniki belogardistične vojske maja 1944.

OO ZB Škocjan

Anica Gorjan

Julija letos smo se v družinskem krogu poslovili od Anice Gorjan (rojene Pezdirc). Anica se je rodila januarja 1924 kot tretja od štirih hčera v belokranjski vasi Rožič Vrh nad Črnomljem. Njihova mama je bila poznana kot pokončna in napredna žena in je sama skrbela za svoje hčere. Živele so trdo življenje in se z garanjem prebijale na majhni kmetiji. Poleg šole in trdega dela doma je bilo treba izkoristiti vse možnosti za priložnostno zaposlitev. Po italijanski okupaciji se

je družina odločila za upor. Mati in dekleta so na vso moč pomagale prvim belokranjskim partizanom. Sedemnajstletna Anica je dejavno sodelovala pri organiziranju Osvobodilne fronte. Kmalu je bila poslana na Štajersko, kjer je prevzela slovenjegraško območje. Pri borcih in domačinih si je z delom, pogumom in občutkom za pravičnost in človečnost pridobila spoštovanje, ugled in naklonjenost.

Proti koncu vojne je spoznala partizana Boga. Poročila sta se v Mariboru, nekaj mesecev po zmagi. Z njim je delovala najprej v vojni misiji v Trstu in ga spremljala pri njegovem diplomatskem delu v Londonu. Imela sta tri sinove. Tudi v Londonu je bila dejavna v diplomatskem življenju. Tekoče je govorila italijansko in angleško in bila spoštovana in priljubljena tako pri jugoslovanskih kakor pri tujih diplomatih.

Po vrnitvi v Ljubljano je bila zaposlena v predhodnicah današnje NLB. Po upokojitvi se je posvetila vzgoji sinov in skrbi za dom. Kmalu se je z veseljem in ljubeznijo posvečala tudi vnukom. Poletne počitnice pri njej so bili zanje, po njihovih besedah, najlepši čas njihovega otroštva in odrasčanja. Čeprav že v visoki starosti, so njeno toplino doživljali tudi pravnuki. Zadnjih osem let sta z možem Bogom preživela v domu starejših.

Darko Gorjan

Slavka Kromar

Letos poleti smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od Slavke Kromar. Slavka se je rodila 26. aprila 1928 mami Francki in očetu Janezu Kraljiču v preprosti kmečki družini v vasi Velike Lipljene nad Grosupljem. Oče Janez se je ob koncu prve svetovne vojne kot avstro-ogrski vojak po njenem razpadu na poti domov leta 1918 v Mariboru pridružil generalu Maistru in njegovim borcem za severno mejo. V Kraljevini Jugoslaviji je oče simpatiziral s Sokoli. V svobodomiselnem in narodnozavednem duhu je vzgajal tudi svoje tri otroke.

Slavka je v osnovno šolo hodila v Škocjanu, a jo je konec leta 1941 morala prekiniti, saj ji oče ni dovolil, da se na zahtevo tamkajšnjega župnika včlani v fašistično mladino. Zaradi opredelitve za OF je družina Kraljič kmalu doživela žalostno usodo. Avgusta leta 1942 so ji Italijani s pomočjo belogardistov požgali domačijo, očeta pa so zaradi sodelovanja s partizani ustrelili v Velikih Laščah. Slavki, sestrici Fani in mami Frančiški je pred divljanjem italijanskih fašistov in njihovih domačih pomagačev uspelo pobegniti na Spodnjo Slivnico. Mamo Frančiško so kmalu spet aretirali belogardisti, Italijani so jo poslali v koncentracijsko taborišče Gonars. Po kapitulaciji Italije leta 1943 se je mama sicer srečno vrnila v rodne kraje. Že novembra leta 1943 so mamo in takrat 15-letno Slavko aretirali domobranci in ju zaprli v zapore v Ljubljani, od koder so ju Nemci januarja leta 1944 poslali v koncentracijsko ta-

borišče Ravensbrück v Nemčiji. Tam je Slavka postala zgolj številka 28.347, njena mama Frančiška pa številka 28.346. Maja 1945 sta v Ravensbrücku dočakali osvoboditev. Šele 12. avgusta 1945 sta se skupaj z drugimi sotrpinkami vrnili v Slovenijo, takratno Jugoslavijo.

Po drugi svetovni vojni se je Slavka leta 1950 poročila z Jožetom Kromarjem iz vasi Čadraže pri Šentjernej, majorjem JLA. Rodila sta se jima sin Branko in hči Jožica. Slavka se je zaposlila kot računovodkinja v prvem povojnem slovenskem avtobusnem podjetju SAP, kjer je delala vse do svoje invalidske upokojitve. Po upokojitvi je delovala pri Rdečem križu, bila pa je tudi članica ZZB.

Težko je sprejemala vse pogostejše nekulturne poteze revanšistično nastrojenih posameznikov in političnih strank ter klerikalnega dela Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji do vrednot narodnoosvobodilnega boja. Še posebej jo je zabolelo, ko je bil grob njenega očeta ob rekonstrukciji pokopališča v Velikih Laščah zravan z zemljo in preko njega urejena pot. Take poteze so jo žalostile in zelo prizadele.

Branko Kromar

Jožef Zlobec

Jožef Zlobec se je rodil 18. marca 1925 v Ponikvah pri Sežani kot drugi otrok v kmečki družini. Imel je še enega brata in tri sestre. Otroštvo, na katero je imel lepe spomine, je do svojega 13. leta preživljal doma na Krasu, tako s starši kakor z bratom in sestrami so se lepo razumeli. Po 13. letu je odšel v Trst, kjer se je izšolal za trgovca.

Jožef se je z 18 leti pridružil narodnoosvobodilnemu boju. Svobodo je dočakal kot borec IX. korpusa. Pri 19 letih je bil že oficir, pri svojih vojaki je zahteval red in disciplino. To so bili težki časi, s tovariši so bili večkrat lačni, pogosto so spali obuti, lase so imeli polne uši in večkrat je pripovedoval, da je brivcu zato po rokah tekla kri, ko jim je strigel lase. Kljub vsemu so se vojaki znali tudi poveseliti, in če je bilo le mogoče, so priredili kakšen ples, da so se malo sprostil in poveselili z domačini. V času vojne so Jožefa celo dvakrat razglasili za mrtvega. Pozneje je postal častni član Občinskega združenja slovenskih častnikov Trzič. Po koncu vojne si je želel predvsem miru. Prišel je v Trzič, kjer se je zaposlil v Preskrbi Trzič (predhodnica Mercatorja), in tam ostal do odhoda v pokoj kot poslovodja leta 1972. Kmalu po prihodu v Trzič je spoznal ženo, s katero sta si ustvarila družino. Rodila sta se jima sin in hči. Z ženo sta skupaj preživela 64 let, umrla je leta 2011. V družini so se vedno lepo razumeli in si med seboj pomagali. Bil je ponosen na družini sina in hčere ter na rojstvo treh vnukinj in štirih pravnukov in zelo vesel, kadar so ga obiskali. Za njim bo vsem ostala velika praznina, a tudi veliko zanimivih zgodb o življenjskih prigodah, ki jih je vedno rad delil.

Združenje borcev NOB Trzič

KULTURA – Partizanski pevski zbor

Gobčeva kantata Hej, partizan!

Od poslanstva »negovanje spomina na partizansko pesem in pesmi odpora kot prispevka h kulturi našega naroda, ki izvira iz narodnoosvobodilnega boja za svobodo in varovanje partizanske pesmi kot kulturne dediščine« pa vse do vizije »z javnimi nastopi ohranjati pesmi upora in izvirne partizanske pesmi za sodobnike in mlajše rodove« je potekal omenjeni koncert.

Del slovenske polpretekle kulturne in še posebej glasbene dediščine je partizanska glasba. Ta se je pri nas na področju literature pojavila že pred začetkom druge svetovne vojne, se najbolj burno, kakor se je mogla, razpela v času le-te (1941–45) in zvenela še po njej (sorealizem) ter še vedno zveni. Eden redkih tovrstnih rednih vzdrževalcev je edinstveni (moški) **Partizanski pevski zbor Ljubljana**, ki ga od leta 2017 vodi dirigent in skladatelj,

umetniški vodja tega vokalnega ansambla **Iztok Kocen** (rojen leta 1986).

Po nastopih v Velenju in Novi Gorici je zbor zapel v Ljubljani, pred njimi pa so še podobni nastop v Murski Soboti, Novem mestu in Velenju. Na tokratnih kar dveh zaporednih koncertih (6. in 7. novembra 2021) s sloganom ene od kantat Radovana Gobca (1909–1995) **Hej, partizan!** sta poleg 30-članskega moškega PPZ Ljubljana in njegovega zadnjega dirigenta I. Kocena nastopila še pevka solista, sopranistka **Gaja Sorč** in baritonist **Marko Erzar**. Osrednji del obeh koncertov v Kozinovi dvorani Slovenske filharmonije je bila torej Gobčeva kantata. Ta je nastala leta 1945, ko je izšla tudi v tisku, in bila 21. julija 1945 prvič izvedena v Celju, potem še leta 1981 in nič več. Med drugim

je bil prav Gobec najdlje – 28 let (1953–81) – tudi umetniški vodja in dirigent PPZ Ljubljana z najdaljšim tovrstnim stažem. Njegovo kantato v petih stavkih: *Prebujenje, Ob tabornem ognju, Borba, Žrtve in Vstajenje* je tako kot celoten spored tega večera priredil za orkester (24-članski, koncertni mojster Karli Žužek) prav I. Kocen in jih je glede na poznavanje ansamblovih zadnjih let kar najbolj zvesto predstavil. Tudi zato so bili vsi izzivi – ustvarjalni in poustvarjalni – združeni v eni in isti osebi, več kot odlični. Tokratni prireditelj je obdržal izvirno Gobčevo kontrastnost stavkov: hitro-počasi ... in v njih poudaril plejado ali skoraj kolaž, lepljenko antologije najbolj popularnih partizanskih pesmi: njegovih, torej Gobčevih, in tudi drugih avtorjev ali celo dela neznanih napevov in celo ljudske pesmi: od

najstarejše, *Puntarske (Le vkup, le vkup uboga gmajna; 1515)*, pa vse do najbolj popularnih Gobčevih in drugih partizanskih *himn*: Na juriš in drugih. Vloga (moškega) zbora, obeh solistov in orkestra je bila v celotni Gobčevi in Kocenovi kantati dovolj poudarjena in tako smo lahko v več kot 35-minutni vokalno-instrumentalni freski podoživeli pravega in zagotovo enega najbolj značilnih za (prvega) avtorja, R. Gobca.

Na Kajuhovo poezijo in v Kocenovih orkestracijah *Samo en cvet* in *Bosa pojdiva, dekle* (R. Simoniti), v prvem s pevko in v drugem s pevcem s PPZ in orkestrom, je nato na Kajuhovo poezijo *Stare*, žalostne spet nastopila Sorčeva. Ta je med igranjem orkestra in petjem zbora kar mimogrede stopila med izvajalce že med potekom skladbe ... Poudariti moram, da se je prav v tej skladbi pojavil

dirigent I. Kocen tudi kot skladatelj: občuten, tenkočuten in vreden glasbeni sogovornik poeta Kajuha! Kot da smo bili na enem od partizanskih mitingov, teh res unikatnih večkulturnih prireditelj. Do konca koncerta, ko je pel z orkestrom le zbor sam, je bil najprej na sporedu venček ruskih (ljudskih) pesmi *Moscow Nights/Moskovske noči* Američana, ki živi in deluje v Berlinu, Scotta Richardsa in našega I. Kocena (prir.). Zbor je večkitično pesem pel na pamet v izvorni ruščini. Seveda koncert ni mogel miniti brez »neuradne« *himne Vstajenje Primorske* avtorjev Rada Simonitija in Leva Svetka Zorina. Sledil je še zelo svobodomiseln finale, bis, v katerem različne zborove sekcije pejejo različne (partizanske) pesmi: hkratni kolaž, kakofonija.

Dr. Franc Križnar

ENERGIJA PLUS

KJER JE PRAVA ENERGIJA DOMA.

UGODNOSTI

Za kupce Energije plus

MARIBORSKO POHORJE

10% POPUST NA VSO GOSTINSKO PONUDBO v koči Trikotna jasa*

10% POPUST NA TEČAJ SMUČANJA ZA PREDŠOLSKE IN OSNOVNOŠOLSKE OTROKE v smučarski šoli Intersport Pohorje*

10% POPUST NA SERVIS SMUČI v centru Enjoyment Ski servis*

Za člane lojalnostnega programa

WOOP

20% POPUST NA PONUDBO Woop vstopnic

Možnost koriščenja ugodnosti do 31. 7. 2022, razen ugodnosti za tečaj smučanja in servis smuč, ki velja do 15. 4. 2022. Več informacij glede koriščenja ugodnosti prejmete na prodajnem mestu ali na energijaplus.si.

*Kupec Energije plus se pri uveljavljanju ugodnosti identificira z računom za dobavljeno električno energijo in/ali zemeljski plin (za tekoči ali pretekli mesec) v fizični ali digitalni obliki, iz katerega je razvidno, da je posameznik, ki želi uveljaviti ugodnost kupec Energije plus. Identiteta kupca se ugotavlja z možnostjo vpogleda v osebni dokument.

080 21 15 | 02 22 00 115 | info@energijaplus.si | energijaplus.si

